

GU Journalen

NYHETER FRÅN GÖTEBORGS UNIVERSITET

Bråk utlöste fallskärm

Skattebetalarna står
för notan 3

Osund konkurrens

Gratislokaler hotar
Wallenberg 16-19

Konflikter inte farliga

Kan leda till bättre
arbetsklimat 26-27

3/04

FOTO: HILLENMAGDEL

Det blåser mellan husen i stan

– Gammal kunskap om stadsklimat har glömts bort, säger Ingegärd Eliasson 14-15

- 3 Fallskärm** kostar GU miljoner
- 4 Nya tuffa krav** ställs på GU
- 5 Nytt projekt** synar administrationen
- 6-7 Demokratiskt underskott** vid humanistiska fakulteten
- 8-9 Kammarrättens beslut** rätt
- 9 Ny chef** ska rädda studentavdelningen
- 10 Olika grader av akademisk frihet**
- 14-15 Naturgeograf Eliasson** mäter vindarna i stan
- 16-19 Konkurrens** försvårar GU:s interna konferensverksamhet
- 21 Praktisk videoproduktion** för Universitetssverige
- 22-23 Fria ord:** DAMP-begreppet ifrågasätts
- 24 Ahlberger** om osynliga makthavare
- 26-27 Om nyttan** med konflikter

GU Journalen

GU JOURNALEN är en personal- och nyhetstidning från Göteborgs universitet

CHEFREDAKTÖR: Allan Eriksson/Tel: 773 1021
allan.eriksson@adm.gu.se

BITRÄDANDE REDAKTÖR: Eva Lundgren/Tel: 773 1081
eva.lundgren@adm.gu.se

REPORTRAR: Lars Nicklason/Tel: 773 1014
lars.nicklason@adm.gu.se
Kajsa Asklöf/Tel: 773 5708
kajsa.asklof@adm.gu.se

REPRO: Mattias Jacobsson

FOTOGRAF: Göran Olofsson/Tel: 773 2929. Om inget annat anges

LAYOUT/GRAFISK FORMGIVNING: Anders Eurén

ANSVARIG UTGIVARE: Siv Bondenäs Brink. Ej i detta nummer

STF ANSVARIG UTGIVARE: Åke Pettersson

MEDVERKANDE SKRIBENTER: Kerstin Norén, Esbjörn Börjesson, Rolf Solli, Anders Björnsson, Christer Ahlberger, Gustav Bertilsson Uleberg, Martin Larsvik

KORREKTUR: Robert Ohlsson, Välskrivet i Göteborg

ADRESS: GU Journalen, Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg. Fax 031-773 4354

E-POST: gu-journalen@gu.se

INTERNET: <http://www.gu.se/aktuellt/gu-journalen>

WEBBTIDNING: Mikael Stoltz

TRYCK: Elanders Infologistics, Göteborg.
Tidningen trycks på miljövänligt papper som uppfyller kraven för Svanenmärkning.

UPPLAGA: 6 200 ex

UTGIVNING: 6 nummer/år. Nästa GU Journal utkommer i slutet av september

MANUSSTOPP: 15 september 2004

ADRESSÄNDRING: Gör skriftlig anmälan till redaktionen.
För obeställt material ansvarar redaktionen.
För ej signerat material ansvarar redaktionen.
Citera gärna, men ange källan. ISSN 1402-9626

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Frihet under samhällsansvar

TILLVÄXTEN ÄR I FARA i Sverige. Varken Kalles kaviar eller Wasa knäckebröd, något av det mest svenska som finns, är längre svenska. De små företagen är ofta så små att de inte har några anställda, eller om nödvändigt så anställer de bara någon i familjen. Jaha, och än sen då kan ju vi säga på universitetet, det är väl inte vår sak. Vår verksamhet består ju i att forska och utbilda studenter.

Vår historia säger dock något helt annat. Göteborgs högskola tillkom 1891 på grund av att Göteborg hade utvecklats industriellt och blivit ett betydande handels- och industricentrum. Stadens köpmän insåg nödvändigheten av en mer avancerad och specialiserad utbildning för att möta den nya tidens olika behov. De tyckte att den äldre generationens pliktmedvetenhet höll på att försvinna i den nya tidens lyx och vällevnad. En Högskola skulle vara lösningen på problemen och stora donationer gjorde att den kom till. Men man hade fler krav än så. I ett brev från en av donatorerna, Oscar Ekman, står att han önskar att Högskolan ska vara "till växande gagn för samhälle och fosterland". Han ville också att Högskolan skulle vara synlig i staden och bekostade själv hela vår byggnad i Vasaparken, 640 080 kronor och 39 öre! Nog känns det som om detta kunde ha sagts idag, mer än hundra år senare. Våra köpmän i Göteborg var förutseende. Sveriges regering dröjde ända till slutet av 1900-talet med att ge högskolan i uppdrag att, förutom forskning och utbildning, arbeta med omvärldskonkter (om än utan medel dedicerade för detta).

VI ÄR DUKTIGA när det gäller utbildning, forskning och öppenhet mot omvärlden. Men hur är det med vår roll i tillväxten? En sammanställning har nyligen gjorts av hur vi arbetat med samverkansuppgiften under en längre period. Och vi kan vara stolta över hur väl vi lever upp till donatorernas och regeringens önskemål. En kartläggning, initierad av Rådet för identitet och image, ska ge svar på vilka nivåer vi gör vad när det gäller samverkan. När det är gjort kan vi börja fråga oss om vi fokuserar för mycket på den ena eller andra målgruppen och diskutera var, när och hur vi ska göra olika aktiviteter bäst.

Vissa fakulteter har ett aktivt samarbete med näringslivet, medan andra samverkar i mindre grad beroende på såväl den egna verksamheten som de möjligheter man har att avsätta medel för detta. I de tillväxtdiskussioner jag hittills varit med finns stora förhoppningar om att universitet och högskolor ska vara tillväxtmotorn i samhället. Hur är däremot betydligt mer oklart. Vi är duktiga på att ta patent i Sverige, men som någon sa – världsledande på att inte starta

företag. Det görs attitydundersökningar, analyser och tas fram strategiska tillväxtprogram och satsas mycket pengar på många olika organisationer som ska ta hand om och stödja nybildade företag.

MEN, OM VI som universitet ska lyckas med vår del måste det finnas en strategisk satsning till oss att skapa en långsiktig och professionell egen organisation som arbetar aktivt med att såväl påverka attityder som att stödja de studenter och forskare som vill starta företag. Bara att förstå alla ord som är förknippade med denna typ av verksamhet är inte lätt; entreprenör, innovationssystem, inkubatorer, såddkapital, mjukt kapital, "holdingbolag" med mera. Vi behöver utveckla en "pärm" med all information om hur man ska gå tillväga när det gäller kommersialisering och företagsamhet. Vi kan idag erbjuda ett gott stöd från våra affärsutvecklare och jurister, men hur många vet egentligen vad man kan få hjälp med? Vi behöver utbilda våra studenter, doktorander och forskare i entreprenörskap. Menar omvärlden allvar med att vi ska arbeta med detta måste vi få medel som ger oss möjlighet att göra det på ett bra och effektivt sätt. Vi måste leva upp till högskoleförordningen om att vi fritt ska få välja vad vi vill forska om – samtidigt som vi ska klara av att hantera en kommersialisering av forskningsresultat som ger den motsatta effekten, t ex att resultat ska hållas hemliga tills patent tagits. Hur ska vi värna vårt oberoende som vi värderar så högt samtidigt som vi deltar i Sveriges tillväxt? Lärarundantaget är under debatt och vi får sannolikt se en förändring av att den enskilda forskaren själv äger sina resultat – vilka effekter det kan ge vet vi inte än. Om vi inte skaffar oss en god strategi för arbete med dessa frågor kommer vi aldrig att kunna inta en viktig roll i Sveriges tillväxt.

Margareta Wallin Peterson

Avdelningsdirektör får generös fallskärm

En avdelningsdirektör, som hamnade i konflikt med sin fakultetsledning, har slutit ett avtal med arbetsgivaren som ger henne lön, inklusive förmåner, fram till pensionen 2007. Ett guldavtal som kostar GU minst 2,1 miljoner kronor.

KVINNAN I FRÅGA har formellt sett ett tidsbegränsat förordnande som kanslichef fram till 30 september 2004. Men tiden som kanslichef har varit turbulent och präglats av svåra motsättningar, både inom kansliet och gentemot fakultetsledningen. Enligt en anonym källa har det varit en "lång och varaktig söndring, som var ohållbar i längden".

En händelse i slutet av förra året ställde allt på sin spets, vilket resulterade i att kanslichefen blev arbetsbefriad. Sedan dess har GU varit inne i en långdragen förhandlingsprocess med JUSEK:

– Kvinnan har haft två anställningar, vilket gör det extra komplicerat. Förutom visstidsanställningen på kansliet har hon haft sin grundanställning på rektors kansli, säger Hilding Sjöden, som skött förhandlingarna med JUSEK.

Avtalet, som undertecknades av personalchef Christina Nordberg den 10 maj, innebär att kvinnan blir arbetsbefriad fram till pensionen den 31 augusti 2007, med 15 procents tjänstledighet. Hon får alltså ut 85 procent av sin lön och detta oberoende av om hon får annat

jobb. Hennes lön på 40 500 kronor kostar Göteborgs universitet minst 2,1 miljoner kronor (inklusive semesterersättning och sociala avgifter). Dessutom kan hon få uppdrag av GU mot särskilt arvode så att det motsvarar en heltidslön. Om man också räknar med tiden från december, då kvinnan fick gå, kommer "arbetsbefrielsen" att kosta GU cirka 2,4 miljoner kronor.

– Efter omständigheterna tror jag inte att GU kunde komma billigare undan. En uppsägning på grund av arbetsbrist skulle under samma period kosta lika mycket, säger Hilding Sjöden.

Det framgår att GU från början var inställt på någon slags utköpslösning. En arbetsrättsjurist som anlätades ansåg att uppsägning på grund av personliga förhållanden skulle vara alltför riskfyllt. Troligtvis hade GU förlorat målet i Arbetsdomstolen. Så kallad felaktig uppsägning innebär att arbetsgivaren i det aktuella fallet skulle ha fått betala 48 månadslöner till den drabbade (förutom lönen fram tills processen är avgjord), och alla kostnader i samband med målet.

NÄR GU JOURNALEN ringer upp arbetsrättsjuristen Gustaf Dyrssen vid Stening och Dyrssen i Stockholm, har han svårt att minnas att han givit rekommendationer i fallet. Efter ingående förklaringar vill han inte ge några kommentarer med hänvisning till sin klient (GU).

Argumentet om vad som kunde ha hänt vid en domstolstvist är förstås helt hypotetiskt. Men vad som står klart är att GU ville ha en snabb uppgörelse och var berett på att betala ett högt pris.

– Vad jag förstår är detta en nödlösning. Det har inte funnits några andra alternativ, vilket hennes karriär tyder på. Hon har prövat att arbeta på flera ställen inom GU och det har inte fungerat bra någonstans. Jag ser det här som ett undantag, i en organisation med 5 400 anställda kommer sådana alltid att dyka upp, säger förvaltningschef P-O Rehnquist.

UTAN ATT VARA insatt i fallet ifrågasätter Thomas Jordan, docent vid institutionen för arbetsvetenskap, om det verkligen görs tillräckligt för att förebygga att arbetsplatskonflikter utvecklas destruktivt vid GU.

– Det är klart att det kan finnas fall som är omöjliga att reparera, men i en bra organisation fångas de flesta konflikter upp. I en stor organisation förekommer det alltid meningsskiljaktigheter och samarbetsproblem, vilket GU måste kalkylera med. Frågan är vilka instrument man har för att tidigt förebygga och fånga upp problem.

En konflikt kan enligt Thomas Jordan indelas i tre nivåer: en personlig (hur berörda personer upplever och reagerar), en om själva konfliktförloppet (vad som hänt, orsak och konsekvenser) och en om hur konflikten hanteras på systemnivå.

– Rent allmänt är det vanligt att man, på

ad hoc-vis, reagerar för sent när konflikten redan är långt gånget. Jag hoppas att man nu går igenom det som hänt och ser till att förebygga att liknande saker händer igen.

Den arbetsbefriade kvinnan vill inte kommentera händelsen men framhåller att hon gärna hade velat jobba kvar vid GU. Initiativet till avtalet togs av arbetsgivaren, menar hon.

Per-Olof Sorsell på JUSEK, som företrädde kvinnan, vill inte heller ge några kommentarer i det specifika fallet utan hänvisar till universitetets ledning.

– På ett generellt plan ser avtalen mycket olika ut och det beror alltid på omständigheterna och arbetsgivarens vilja.

Ryktet om uppgörelsen har redan spridits till flera medarbetare som arbetade i närheten av avdelningsdirektören.

– Det är våra skattepengar det handlar om, säger en anställd till GU Journalen. Det är konstigt att man kan förhandla till sig avtal genom att göra sig omöjlig. GU är alldeles för konfliktradd och vågar inte ta strid. Det uppmuntrar inte direkt till en bra arbetsmiljö.

Kan GU på något sätt ha förhindrat avtalet?

– Jag tror inte att det hade gått att lösa på något bättre sätt. Och det är ju förvaltningens uppgift att biträda och försöka reda ut situationer som denna, säger P-O Rehnquist.

Allan Eriksson & Lars Nicklason

Fler har fått förmånliga avtal

Den aktuella tjänstemannen är inte den enda som skrivit ett förmånligt anställningsavtal med GU. Tidigare har den förre universitetsdirektören Björn Järbur uppmärksamats.

Men det finns fler ...

ATT BJÖRN JÄRBUR fick behålla sin lön på 58 000 kronor i månaden i två år (plus ledarskapsutbildning för 350 000 kronor) är kanske egentligen inte så mycket att orda om. Han förknippades med den förra rektorsledningen och passade inte in i den nya. Därför köptes han ut.

Men det är inte bara topp personer inom GU som lyckats förhandla till sig ett bra avtal.

På avdelningen för personal- och organisationsutveckling är en byrådirektör arbetsbefriad med full lön sedan november 2003 tills hans anställning upphör 30 april 2005. Enligt hans och GU:s avtal, som undertecknades 30 juni 2003, äger han

också rätt att under tiden fram till och under arbetsbefrielsen genomgå en utbildning för 200 000 kronor vid Warwick University i England. GU betalar allt – även omkostnader på ca 100 000 kronor. Varför byrådirektören ska gå utbildningen motiveras inte och det finns heller inga krav på redovisning av studieresultat.

Byrådirektören kan dessutom ta ett annat jobb under arbetsbefrielsen utan avräkning från GU:s sida.

När en högre tjänsteman vid Sahlgrenska akademien tillträdde på en chefsposition i juni 2001 skrevs ett anställningsavtal som gav honom rätt att vara tjänstebefriad, med bibehållen lön, för kompetensutveckling under sex månader de nästkommande fyra åren.

När tjänstemannens arbetsuppgifter, på egen begäran efter en längre tids sjukdom, ändrades i september 2003 utnyttjades detta. Det första halvåret 2004 vistas han vid St. George's Hospital Medical

School, University of London, med full lön – 55 300 kronor i månaden. GU står också här för omkostnader. Varför tjänstemannen ska utbildas i London motiveras inte. I överenskommelsen mellan honom och dåvarande preses Göran Bondjers konstateras dock att: "Det är ett universitet som i flera avseenden varit mycket framgångsrikt. Man har också etablerat ett intressant samarbete med Kingston University på det vårdvetenskapliga området." Tjänstemannen är 61 år.

LIKA GAMMAL var den förste byråsekreterare vid gemensamma förvaltningen som efter viss turbulens sades upp i maj 2002 på grund av arbetsbrist. Uppsägningstiden sattes till 15 arbetsbefriade månader med en lön på 22 400 kronor.

Till sist, ett annat uppmärksammat fall. Efter fem år som förvaltningschef vid GU fick Christina Stendahl sluta 1993. Orsaken var att funktionen upphörde i

hela landet. Vid andra universitet och högskolor fick cheferna fortsätta med annan titel – dock inte vid GU. Här valde istället dåvarande rektor Jan Ling att ta över ansvaret. Men Christina Stendahl gick inte lottlös. Hon fick behålla sin lön på 33 733 kronor i månaden samtidigt som hon studerade till präst i Lund. Två dagar innan hon prästvigdes i juni 1994 slöts en ny överenskommelse. Mot att hon arbetade 20 procent för GU:s räkning betalade universitet skillnaden mellan hennes ingångslön som pastorsadjunkt på 13 000 kronor och hennes tidigare lön. Deltiden var alltså värd 20 000 kronor, vilket motsvarar en heltidslön på 100 000 kronor i månaden. Inte så illa pinkat, speciellt inte 1994. Tio år senare har GU:s bäst betalda, Fannie Gaston-Johansson, ungefär lika mycket i lön.

Lars Nicklason

Finansiärer ställer tuffare krav

– Rangordning slår mot småämnena

Margareta Wallin Peterson menar att fakultetsanslaget inte räcker.

Starka forskningsmiljöer blir allt viktigare, enligt finansiärerna.

Nu måste universitetet självt prioritera och rangordna forskningsprojekt som ligger i linje med dess framtida forskningsstrategier.

GÖTEBORGS UNIVERSITET har fått kritik för att vara för splittrat när det gäller samarbete om större, tvärvetenskapliga projekt.

Det menar prorektor Margareta Wallin Peterson, som den senaste tiden har varit på flera möten där det har diskuterats vad det kan innebära när två tunga finansiärer, Stiftelsen för Strategisk Forskning (SSF) och Formas, nu kräver att GU ska prioritera ansökningarna.

– Detta är en grannliga uppgift som vi inte har någon erfarenhet av.

Att stiftelserna nu ställer krav på att projekten ligger i linje med universitetets strategiska forskningsprofil, tycker hon ändå är rimligt.

– Om de satsar stora pengar under fem år för att bygga upp en miljö där 15–20 forskare arbetar måste det finnas någon sorts garanti för att projektet får en fortsättning.

Pam Fredman, chef för Sahlgrenska akademien, tycker inte att det är det bästa sättet att fördela pengar på, men menar att GU inte har något val, utan måste anpassa sig.

– Vi åläggs att prioritera, vilket är

en helt ny situation för oss. Exakt vilka kriterier som ska användas håller vi på att diskutera, men en viktig grund är de strategiska planer som tagits fram av fakulteterna och sammanställts av Sven Lindqvist.

” På ett sätt springer alla forskningsfinansiärer åt samma håll och vad gör man för att hålla den bredd i grundforskningen som är så viktig när forskningen gör nya genombrott?

Det står klart att pengarna till ett forskningsområde inte kommer att fördelas till olika delar av landet, utan koncentreras till ett ställe.

– Därför är det bra om vi på GU kan definiera vad som är vår strategiska forskningsprofil och att gå ihop för att få större anslag. Det kan innebära att vissa forskargrupper får stå tillbaka. Men för oss i ledningen är det också en definitionsfråga vad vi ska satsa på.

BÅDE WALLIN OCH FREDMAN anser att det är bättre att satsa på några starka ansökningar än att lämna in ett större antal mindre bra. Ambitionen är att inte flera liknande projekt konkurrerar med varandra, utan att de kan gå samman.

I den nya statliga utredningen, *Finansiering av starka forskningsmiljöer – En internationell utblick*, finns en genomgång av starka forskningsmiljöer. Nästan all framstående forskning finns

i USA. Budskapet är att Sverige satsar relativt lite på starka forskningsmiljöer och att kvalificerad forskning inte kan bedrivas utan externa anslag.

Margareta Wallin Peterson håller med om behovet av mer resurser, men saknar samtidigt en allmän, vedertagen definition av vad som skapar en stark forskningsmiljö. Hon vill hellre undersöka vilka förutsättningarna är för en stark forskningsmiljö.

I LJUSET AV utredningen är GU:s arbete med att utarbeta forskningsstrategier är det ett första steg, men det måste hela tiden revideras och reflekteras över, menar hon.

Ett universitet kan snabbt förlora sin framstående forskningsstatus genom att en toppforskare lämnar lärosätet. Då måste kanske forskningstrategin omvärderas.

Dessutom finns det en risk att mycket resurser går till trendkänslig forskning som ligger i tiden.

– På ett sätt springer alla forskningsfinansiärer åt samma håll och vad gör man för att hålla den bredd i grundforskningen som är så viktig när forskningen gör nya genombrott?

Balansen mellan spets- och grundläggande forskning måste finnas, men är svår att upprätthålla när den ekonomiska

basen undergrävs av urholkande anslag.

– Fakultetsanslaget räcker inte idag för att bedriva spetsforskning. Inom mitt eget område, naturvetenskap, har vi en strategisk plan som innebär att varje lärare och forskare ska ägna 25 procent av sin tid för forskning. Det är ju ett under att vi drar in så mycket pengar som vi gör.

– Idag är det mest undervisning, och det är roligt och viktigt förstås, men hur ska man hinna forska när man bara sveper förbi labbet då och då?

Margareta Wallin Petersson menar att vi inte längre har tid att tänka och reflektera. Tidsbristen och kravet att prestera mer och mer på kortare tid bygger inga starka forskningsmiljöer.

En annan uppenbar nackdel med det nya finansieringssystemet är att det kan slå hårt mot småämnena och enskilda forskare.

En sak är säker. Beroendet av externa

anslag blir allt starkare. Vid Göteborgs universitet kommer hälften av anslagen utifrån och andelen ökar från år till år. Ändå lyckas inte Göteborgs universitet så bra med att söka externa bidrag som för några år sedan.

Margareta Wallin Peterson bekräftar att GU inte ligger i topp.

– Nej, det går inte så bra för GU. I ledningsrådet diskuterar vi vad vi kan göra. Vi kan bland annat bli bättre på stötta våra forskare att samverka mer för att få fler såväl stora som små projekt. Mycket handlar om att samverka – över gränserna. När det gäller stora tvärvetenskapliga projekt finns det mycket pengar att söka.

Allan Eriksson

Kraven från SSF och Formas:

- Projekten ska förstärka befintliga forskarmiljöer som är internationellt kända eller så att de blir internationellt slagkraftiga.
- Projekten ska finnas i universitetets strategi så att de kvarstår efter de fem år som de får stöd av SSF eller Formas.
- Projekten bör vara geografiskt sammanhållna, men det innebär inte att de måste vara i samma hus.
- Samarbete med näringslivet är en styrka.

Vid GU kommer dekanerna i ett första skede att gå igenom ansökningarna för att se om vissa projekt kan samordnas. I andra skedet går rektors ledningsråd igenom förslagen och rangordnar dem.

Forskare flyr GU

Två viktiga forskare har nyligen lämnat GU: Birger Schmitz, professor i marin geologi, har gått till Lunds universitet och Christer Betsholz, professor vid institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi, går till Karolinska institutet.

FAKTA/GUVR

GUVR står för Göteborgs universitets Vetenskapliga Råd. Här kan du som forskare ansöka om planeringsbidrag om totalt 100 000 kronor till större tvärvetenskapliga projekt, till exempel inför ansökningsomgången till Formas och SSF. Mer information finns på:

www.gu.se/forskning

Granskning ska spara pengar

Nu ska hela GU:s administration gås igenom från grunden för att se var olika uppgifter görs effektivast och billigast – målet är att skapa förutsättningar för framtidens universitet. Det visionära projektet kallas RESKO.

VILKA GRUNDLÄGGANDE principer ska gälla vid tilldelning av resurser? Ska exempelvis regeringens prislappar tillämpas eller ska GU göra egna prioriteringar? Lokalkostnader – bör de anpassas till verksamheten eller debiteras på annat sätt? Och hur ska fakultetsanslagen vara relaterade till exempelvis omfattningen på forskarutbildningen?

I april gav rektor starttecken för projektet RESKO – resurser och kostnader.

Projektet har ett praktiskt men också ett visionärt syfte. För att göra förändringar måste man kunna blicka både bakåt och ha en idé om hur framtiden ska se ut – ett slags idealmodell. Projektledare är Wanda Klintberg som anser att denna grundläggande undersökning är mycket ambitiös för Universitetsöverige.

Meningen är att det nuvarande systemet ska ses över från grunden. Och för att göra det krävs att man ställer väldigt fundamentala frågor om vad man egentligen vill med Göteborgs universitet.

– Vi tänker ta fram en modell för hur en effektiv resursfördelning ska fungera och hur en rimlig kostnadsdebitering ska se ut. Den nuvarande modellen för fördelning av pengar lever kvar sedan 1993 – men mycket har hänt sen dess: omvärlden har förändrats, högskolesektorn är annorlunda och det har skett mycket också vid GU.

Projektet ska pågå under ett år och leda till resultat som ska bli utgångspunkt för budgetförhandlingarna inför 2006.

– Det handlar inte om att analysera vad som är fel på nuvarande system – då hamnar man lätt i en massa futtigheter. I stället vill vi få igång en helt förutsättningslös dialog om hur vi ska göra för att använda våra resurser så effektivt, tydligt och genomskinligt som möjligt så att alla parter kan känna sig delaktiga. Först ska förvaltningen – centralt, på fakulteterna och vid institutionerna – undersökas.

Är det direkta målet att spara på förvaltningen?

– Det vet vi inte ännu. Först måste vi ta reda på om det kanske sker ett dubbelarbete centralt och på kanslierna. Som myndighet har ju GU en del tvingande uppgifter, som exempelvis rektor och styrelse.

Administrationen vid hela GU skall granskas – det gäller inte bara Vasaparken.

Det finns kanske också annat som sköts bäst centralt. Men mycket bör skötas så nära verksamheten som möjligt.

Håller du med om kritiken att förvaltningen kostar för mycket?

– Jag har en känsla av att institutionerna har fått ta en stor del av besparingarna och att förvaltningen på högre nivåer klarat sig lindrigare undan. Så mycket medel

Wanda Klintberg

som möjligt ska gå till den egentliga verksamheten. Men det finns också kostnader som vi inte kan råda över, som SUNET till exempel. Men framför allt ska vi ha regler som är flexibla, tydliga och lättbegripliga.

Finns det inte risk att detta blir ännu ett projekt som kan upplevas som tvingande extraarbete?

– Det är inte alls meningen. Men det är viktigt att vi åstadkommer ett öppet klimat där alla får komma till tals under

utredningens gång. Under det kommande året kommer flera möten att hållas med samtliga prefekter vid Göteborgs universitet. Dessa möten ska inte fungera som informations- utan som kommunikationsmöten. Vi kommer inte att lägga fram ett förslag som sedan går ut på remiss utan vi vill i stället ha diskussioner under hela processen. Det gäller att få alla inblandade att bli införstådda med vad som pågår så att de blir intresserade och vill engagera sig.

Prorektor Margareta Wallin, som sitter i projektets styrgrupp, ser mycket entusiastiskt på arbetet:

– Om vi systematiskt går igenom organisationen och ser var vi kan göra saker bättre, frigör vi förhoppningsvis pengar. Åtminstone kommer vi att frigöra en massa tid, vilket förstås är värdefullt.

**Eva Lundgren
Allan Eriksson**

FAKTA/RESKO

Förutom diskussioner med rektor, dekaner och prefekter kommer man också att ha fortlöpande kontakt med andra projekt vid GU, som NEKST-projektet och kartläggningen Hinder för samverkan. Övergripande frågor kommer även att diskuteras med Rådet för identitet och image.

I styrgruppen för projektet sitter, förutom projektledaren Wanda Klintberg, även prorektor Margareta Wallin, även prorektor Margareta Wallin, chefen för Sahlgrenska akademien Pam Fredman samt prefekten för Förvaltningshögskolan Björn Brorström.

Europas framtida forskning

INFÖR DISKUSSIONERNA om EU-kommissionens sjunde ramprogram har CNERP, the Swedish Committee for a New European Research Policy, bildats. Ordförande är Dan Brännström, chef för Riksbankens Jubileumsfond. Den tredje juni gästade han GU för att diskutera Europas framtida forskning.

– Vi vill framför allt betona vikten av att satsa på grundforskning – vilket EU knappast gjort hittills. Men vi måste också stödja forskning hos de nya medlemsländerna. Och en av framtidens huvudfrågor är vilket ansvar de enskilda länderna ska ta och vad som bör falla under EU:s domän. Dan Brännström inledde sitt föredrag med en historisk tillbakablick där han bland annat berättade om hur Riksbankens Jubileumsfond bildades för att fira denna världens äldsta banks 300-årsjubileum.

Seminarier avslutades med att en mängd olika frågor diskuterades: Universitetet antar allt färre doktorander vilket innebär att allt mer forskning i stället utförs av disputerade. Seminariet var det första i en serie som Rådet för identitet och image planerar genomföra. Tanken är att frågor som berör hela universitetet ska diskuteras och att forskare, politiker och andra personer som kan vara intressanta för GU:s anställda ska inbjudas att tala.

Den som har tips på seminarier eller personer att bjuda in kan vända sig till Magnus Svedmark.

E-post: Magnus.Svedmark@adm.gu.se

”Rektorsämbetet” försvinner

BEGREPPET ”rektorsämbete” kommer att försvinna från GU, enligt förslag från förvaltningschef P-O Rehnquist. Fram till 1992 var begreppet lagstadgat och innebar att rektor och förvaltningschef fattade beslut i förening.

– Inom vissa universitet lever begreppet kvar trots att lagen ändrats – exempelvis inom GU där hela gemensamma förvaltningen använder sig av uttrycket, påpekar P-O Rehnquist. Det innebär en olycklig sammanblandning av rektors makt med förvaltningen, som ju inte alls är överordnad fakulteter och institutioner utan är ett stabs- och serviceorgan. Språket har makt över tanken och jag tror att språkbruket provocerar i onödan. Konstruktionen blir dessutom oklar när den används om annat än rektor med medarbetare.

En annan nyhet är att Rolf Gavare blir chef för Rektors kansli efter Gunilla Dörner Buskas.

Akademien odemokratisk

Ett förryckat system, menar arkeologiprofessor

Fungerar demokratin vid universitetet?

Åtminstone vid humanistiska fakulteten finns ett stort demokratiskt underskott, hävdar Kristian Kristiansen, professor vid institutionen för arkeologi, i ett öppet brev till universitetsstyrelsen.

Men sannolikt gäller kritiken hela GU.

DEN HUMANISTISKA fakultetsnämnden domineras, enligt Kristian Kristiansen, sedan många år tillbaka av ett fåtal starka institutioner.

I nämnden kanaliseras dess representanter resurser till sina egna institutioner på bekostnad av dem som inte är närvarande. Dominansen går inte att rucka på. Nämnden bestämmer vem som ska väljas in. Arkeologi har exempelvis inte fått någon lärarrepresentant i något beslutande organ på fakulteten på tio år. Valen till nämnden står mellan nämndens kandidat eller ingen. Det saknas, enligt Kristiansen, en solid demokratisk procedur kring val till fakultetsnämnden.

– I dag har vi ett dubbelt beslutssystem. Å ena sidan fakultetsnämnden, som är politiskt vald efter en totalt odemokratisk procedur, å andra sidan de som har det dagliga ansvaret att ta beslut på institutionerna och fakulteterna – prefekter och dekaner. Prefekterna sitter inte med i fakultetsnämnden och dekanerna sitter inte med i universitetsstyrelsen.

SOM BOT PÅ detta inkallas prefekterna till dekanus och får veta vad fakultetsnämnden har beslutat. Och universitetsstyrelsen bjuder dekanerna ett par timmar till sitt styrelsemöte, så att de får höra vad universitetsstyrelsen beslutat om.

– Det är ju ett helt förryckat system! Det ger en enorm oklarhet i ansvar och beslut. Bristerna i demokrati har för arkeologiska institutionens del inneburit bland annat att man fått tilldelningen av doktorandtjänster halverad i förhållande till de kriterier som gäller, menar Kristiansen. Andra institutioner – de med representanter i nämnden – har i stället fått större tilldelning, fortsätter Kristiansen. Ett ytterligare problem är att nämnden också brister när det gäller att kommunicera och föra ut information om sina beslut.

ILLUSTRATION: TOMAS KARLSSON

– Det som framför allt saknas är ett system med roterande representation, samt flerkandidatsval till fakultetsnämnden. Om det inte går vore det bättre och ärligare att helt enkelt slopa valen och låta prefekterna utgöra fakultetsnämnd och dekanerna utgöra universitetsstyrelse.

CHRISTER AHLBERGER, dekanus vid Humanistiska fakulteten, hänvisar till högskolans regelverk.

– Det är ett klassiskt problem vid universitetet att institutioner och ämnen

anser sig förfördelade. Men hur valet till fakultetsnämnd ska gå till är reglerat i lag. Av praktiska skäl kan inte alla vara representerade – men medlemmarna representerar nämnden, aldrig sina institutioner. Men naturligtvis kan jag förstå att ett visst ämne kan tyckas vara underrepresenterat om man har det perspektiv Kristiansen har.

Ahlberger anser att spridningen av institutioner i nämnden varit god, åtminstone när det gäller de två senaste nämnderna. När det gäller tilldelning

av doktorandtjänster finns flera kriterier – alla måste beaktas.

Han tillbakavisar också Kristiansens påstående att nämnden är dålig på att informera.

– Protokollen skrivs ut någon timme efter våra möten. De ska fungera som kvitton på vad som sägs. Sedan ska informationsprocessen vara igång – det är olyckligt om detta inte fungerar.

Han menar också att det visst går att välja andra kandidater än de nämnden föreslår.

Statsmakterna bestämmer

Notiser

Tankesmedja för integration

GRUNDTVIGINSTITUTET har beviljats 170 000 kronor från Göteborgs Minnesfond för att genomföra en förstudie om en oberoende tankesmedja för integrationsfrågor med placering i Göteborg.

– Integration är idag en av de viktigaste samhällspolitiska frågorna. Trots det saknas en dynamisk mötesplats där olika aktörer kan träffas för att fördjupa det fria och intellektuella samtalet kring teoretiska och praktiska problem, säger Ingrid Lomfors, föreståndare för Grundtviginstitutet.

GU har en lång tradition av samverkan med parter utanför den akademiska världen, påpekar hon. Detta leder till ett livslångt lärande och en demokratisk kunskapsutveckling i regionen.

I och med Göteborgs Minnesfond bidrag ges möjlighet att genomföra en studie om förutsättningar att etablera en tankesmedja, samt ge förslag till dess utformning. Till uppdraget har sociologen Anita Brnic anlitats.

Jonseredes herrgård invigs

DEN 28 SEPTEMBER är det dags – då inviger Bengt Westerberg Jonseredes herrgård varpå följer ett fyra dagar långt program. Varje dag bjuds på aktuella diskussioner kring olika teman: den akademiska ofriheten, marknadsakademien, den öppna högskolan samt seminarsambället. Under själva invigningsdagen medverkar bland andra Bengt Hansson och Bo Rothstein som tar upp det något oroande ämnet *Tror universiteten på forskning?*

– Men även andra arrangemang ska finnas runt omkring huvudprogrammet, berättar projektsamordnare Anders Franck. Vi planerar också ett öppet hus för GU:s anställda där alla ska kunna njuta av den vackra herrgården och de natursköna omgivningarna. Naturligtvis kommer vi att uppmärksamma GU:s femtioårsjubileum men också att det är hundra år sedan Rainer Maria Rilke var i Jonsered. Och Harry Martinson, en av GU:s första hedersdoktorer, kommer vi att visa en nyskriven pjäs om – *Damen i väntsalen*. Det är Pamela Jaskoviak som skildrar mötet mellan Martinson och Margaret Kjellberg på Jonseredes järnvägsstation 1919 – pjäsen kommer även att spelas på andra ställen, exempelvis på Artisten vid GU:s femtioårsfirande.

– Inget hindrar alternativa listor eller flerkandidatsval, det har förekommit tidigare, påpekar Ahlberger.

Kristiansens tankar om nya beslutsstrukturer är, enligt Ahlberger, intressanta men otänkbara som lösning ur både praktisk och juridisk synvinkel.

– Enligt regelverket går delegationen från styrelsen till nämnderna och stannar där. Vissa saker kan sedan delegeras till institutionerna, vissa inte. Det är inte så mycket vi kan göra åt det.

Bengt-Ove Boström, tidigare prefekt på statsvetenskapliga institutionen, är idag rektors rådgivare för kvalitetsfrågor. Boström betonar att han inte känner till ärendet i detalj, utan uttalar sig principiellt.

Han är kritisk till de tankegångar som Kristiansen för fram.

– NÄR MAN TALAR om dubbla beslutsstrukturer, får man ju skilja på beslutande organ och vad som är en del av beredningen. På Samhällsvetenskapliga fakulteten använder sig dekanen av prefektmöten för att informera och ventilera ärenden. Institutionerna för fram sina synpunkter. Dekaner framför dessa till nämnden.

– Då kommer inte saker oväntat. Alla saker som kommer upp hos fakultetsnämnden är på något sätt omnämnda och genomdiskuterade. Det är en del av beredningen. Men det är nämnden som faller det avgörande beslutet.

Att låta prefekterna utgöra fakultetsnämnd, är ingen god idé, anser Boström:

– Då riskerar man ju verkligen att sätta intressebevakningen av den egna institutionens verksamhet i system. Vad har man annars för motiv för att sitta där? Tanken tycks ju då vara att man behöver sitta där för att bevaka sitt intresse.

Boström avfärdar slutligen kritiken om underskott på demokrati på universitetet.

– Jämfört med samhället i övrigt är det utomordentligt ovanligt att de anställda får vara med att välja sina styrelsemän, prefekter utses ju av dekaner. Men däremot väljer man fakultetsnämnd. Det är speciellt reglerat till universitetet, eftersom man vill att akademiska vara oberoende och styras av sin egna.

Esbjörn Börjesson

FRILANSJOURNALIST

Fotnot: Professor Kristian Kristiansen, som befinner sig i USA, kommenterar ärendets vidare gång så här: "Jag har nu fått ett långt byråkratiskt svar från rektorn om alla regler, där han tillslut skriver att saken inte kommer att tas upp i universitetsstyrelsen. Det visar att han inte vill ha någon diskussion. Om rektorn hade tagit min kritik på allvar, hade han tillsatt en utredning av praxis för val till fakultetsnämnden vid GU och ett par andra universitet och därefter tagit ställning om något borde göras. Andra universitet i Danmark och Norge har flerkandidatsval till fakultetsnämnden och universitetsstyrelsen, men inte i Sverige. I Sverige och på GU tycker rektorn, som alltid att allting är bäst i världen här. Denna odemokratiska arrogans är typisk svensk och ett symptom på de problem jag har tagit upp."

Det är riksdag och regering som bestämmer den demokratiska beslutsprocessen inom universitetsvärlden. Reglerna styr i detalj hur val till styrelse, fakultetsnämnd och särskilt organ ska ske.

Så står det i Göteborgs universitets svar till Kristian Kristiansen.

ATT DET SKULLE finnas fog för Kristian Kristiansens kritik är något man tillbakavisar på Humanistiska fakultetskansliet. De flesta institutioner, små som stora, har haft lärarrepresentanter åtminstone någon period under de senaste tio åren. Undantagen är institutionen för genusvetenskap, som är ny, och just arkeologi. Men arkeologi har dock haft studentrepresentation.

– En valberedning föreslår vilka personer som ska ingå i nämnden, förklarar Christer Flodin, avdelningsdirektör vid Humanistiska fakultetskansliet. De valda ska ha lång erfarenhet, god överblick över fakultetens verksamhet samt god personkännedom.

Christer Flodin betonar att ledamöterna förväntas ta ansvar för hela fakultetens verksamhet, inte bara för det egna ämnet.

– Men Kristian Kristiansen har rätt i att man inte kan överklaga fördelningsbeslut. Det beror på att en ändring av beslutet skulle innebära att någon annan måste betala som redan fått ett gynnande beslut.

ATT ANDRA LEDAMÖTER är de som valberedningen föreslår sällan blir valda stämmer. Men det är ett generellt problem i samhället, menar rektors råd i kvalitetsfrågor, Bengt-Ove Boström.

– Så är det vid alla typer av val, exempelvis vid val till riksdag och kommun. Ska man komma med alternativa kandidater än de som står överst på listan krävs det ganska mycket engagemang och kampvilja – det är alltså inte särskilt vanligt.

Enligt Rolf Gavare, universitetssekre-

terare vid rektors kansli, är det dock möjligt att, åtminstone delvis, ändra på reglerna i den riktning Kristian Kristiansen efterfrågar.

– Man skulle centralt kunna rekommendera valberedningarna att föreslå företrädare från såväl små som stora institutioner samt att samma personer inte får föreslås till mer än två perioder. Den typen av direktiv har man ju när det gäller könsfördelning och innebär inte att man styr själva valet. Sådana direktiv kräver heller inga ändringar i regelsystemet.

ENLIGT CHRISTER FLODIN tar man dock redan dessa hänsyn vid Humanistiska fakulteten, även om det inte finns några egentliga direktiv från universitetsledningen.

– Valberedningen har en grannlaga uppgift att väga samman fördelning mellan kön, små och stora ämnen, samt olika lärarkategorier. De valda ledamöterna bör också ha breda intressen och vara engagerade i olika frågor som exempelvis lärarutbildningen. Men det är alltså lärarna, inte institutionerna, som representeras i nämnden.

Några särskilda åtgärder med anledning av skrivelsen kommer alltså Göteborgs universitet inte att vidta.

Eva Lundgren

Fakta/Fakultetsnämnden

Enligt högskolelagen ska fakultetsnämndens ledamöter tillsättas genom val.

Vetenskapligt kompetenta lärare inom fakultetsnämndens ansvarsområde, andra personer som är vetenskapligt kompetenta samt personer som annars är lämpliga för uppdraget får väljas till ledamöter.

Ledamöterna ska väljas av vetenskapligt kompetenta lärare inom fakultetsnämndens ansvarsområde. Även studenterna har rätt att vara representerade.

Seniorpoolen gör en nystart

Nu under namnet Seniorakademien. Syftet är att ta tillvara den väldiga kunskapsreserv som universitetets pensionerade forskare och lärare utgör.

– Vi har flera mål i våra stadgar men den främsta är att vara en social och vetenskaplig mentorresurs för studenterna, säger ordföranden Guy Heyden.

SENIORAKADEMIEN består av drygt sextio pensionerade forskare och lärare från samtliga fakultetsområden. Nyligen har akademien valt en interimstyrelse samt fastställt stadgar. Bland annat vill man fungera som en kunskapslänk mellan universitet och samhälle, vara en tillgång vid konfliktlösning på arbetsplatserna och utgöra en vetenskaplig resurs. Men inte minst hoppas de pensionerade forskarna och lärarna vara ett stöd för studenter och forskarstuderande.

– Vi samarbetar med senioruniversitetet vid Folkuniversitetet och kommer att genomföra en populärvetenskaplig föreläsningsserie med start till hösten, förklarar Guy Heyden. Och tillsammans med Universitetstv ska vi spela in två program under rubriken *Seniorer spekulerar* där Emin Tengström samtalar med seniora forskare om olika frågor. Det första programmet har titeln *Forskningens betydelse och innehåll* och ska spelas in den 14 oktober.

Guy Heyden menar att en samverkan mellan yngre och äldre kan vara bra för båda parter.

– Vi har inga revir att bevakas, måste inte jaga externa medel och har tid till förfogande – även om många av oss är mycket aktiva.

– Svenskar har en övertro på kronologisk ålder – vid 65 eller 67 ska man dra sig tillbaka – vilket är både obiologiskt och ologiskt. I andra länder, som USA till exempel, är det inte alls så, där finns det 80-åriga forskare som är fullt aktiva.

Det Guy Heyden önskar är att äldre forskare och lärare ses som den resurs de skulle kunna vara – både för samhället och universitetet. Nu efterlyser Seniorakademien en bättre policy när det gäller hanteringen av pensionerade lärare och forskare vid GU.

– Vi vill få myndighetsstatus samt lite resurser – det är trots allt inte gratis att driva kontaktsekretariatet. Och det handlar inte om några stora pengar – mest en klapp på axeln och en erkänsla för att vi gör ett viktigt arbete. Det skulle göra GU till ett föredöme bland svenska universitet, menar Guy Heyden.

Diskussioner om seniorakademins status pågår med förvaltningschef P-O Rehnquist.

Lagen är fullgod – men riktlinjer behövs

Efter att kammarrätten, i en tredje dom, fastställt att Gillberggruppens forskningsmaterial ska lämnas ut till Eva Kärfve och Leif Elinder förstördes detta av tre nära medarbetare till Christopher Gillberg.

Nu vill GU att Högskoleverket gör en översyn och klarlägger vilka regler som gäller för hur forskare ska hantera integritetskänsligt material.

EN PAPPERSMASSAKER i början av maj innebar alltså slutet för Christopher Gillbergs forskningsmaterial. Hellre än att lämna ut det sekretessbelagda materialet valde man att förstöra 20 års forskning. Etiken sattes före juridiken – något rektor Gunnar Svedberg har uttryckt sin förståelse för samtidigt som han och GU:s personalansvarsnämnd polisanmält de tre som förstört materialet.

Nu uppmanar Gunnar Svedberg och Sahlgrenska akademins exekutiva chef, Pam Fredman, Högskoleverket att ta initiativ till en nationell studie som klarlägger hur forskare kan, bör och ska hantera integritetskänsligt material. I en skrivelse till HSV pekar de bland annat på kraven som forskare har på sig att utfärda sekretesslöften i samband med integritetskänsliga studier. ”I ljuset av domarna vid kammarrätten i Göteborg är det mycket angeläget att få klarlagt vad sådana utfästelser från forskarna sida innebär för såväl deras egen del som för de individer som är föremål för studier.”

– Vi har en granskningsrätt samtidigt som vi tillämpar patientsekretess. Hur får man detta att gå ihop? Det behövs en utredning om det här, säger Pam Fredman.

Det är speciellt angeläget med tanke på att dagens forskning ofta innebär samarbeten mellan forskare i olika länder.

– Internationellt gäller olika lagar och framöver blir det inte lätt att särskilja dem. Det är inte lätt för forskare att veta vilken lag som står över den andra.

Därför har hon kallat företrädare för alla medicinska fakulteter i landet till en sammankomst i juni för att diskutera frågan. Pam Fredman efterlyser också en oberoende instans som kan granska forskning i Sverige.

Som det ser ut idag kan

” Problemet är att Gillberg gett försäkringar som han egentligen inte haft rätt att göra

Vetenskapsrådet granska misstänkt oredlighet i forskning – men bara på initiativ av respektive lärosätets rektor (Gunnar Svedberg har valt att inte utnyttja denna möjlighet). Vetenskapsrådets biträdande generaldirektör Madeleine Leijonhufvud menar, precis som Pam Fredman, att det är ett otillräckligt system.

– Om Vetenskapssamhället ska bevara ett gott förtroende hos allmänheten måste frågor om oredlighet kunna avgöras, inte minst för att man som forskare ska kunna bli rentvådd. Vi har därför gått in med en skrivelse till regeringen med hopp om att få till ett lagstöd som reglerar detta.

DET HAR MAN till exempel i Danmark, berättar Björn Thomasson, etikexpert på Vetenskapsrådet. Där fungerar forskningsstyrelse Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed (UVVU) som oberoende granskningsinstans.

– Vilken forskare som helst kan anmä-

la misstänkt oredlighet och så gör UVVU en utredning och kommer med ett utlåtande. Varje år redovisar styrelsen också vilka fall de haft, visserligen avidentifierade, under året. Det brukar röra sig om 10-20 stycken.

Björn Thomasson hoppas att ett liknande mandat kan läggas ut på en myndighet i Sverige – och då inte nödvändigtvis Vetenskapsrådet.

– För oss är det viktigt att det etableras en ordning som hanterar det här på ett bra sätt. Det skulle kunna tänkas att det läggs på Högskoleverket. Eftersom verket är tillsynsmyndighet för högskolan är det kanske en naturligare instans.

NÄR DET GÄLLER kammarrättens domar i Gillbergärendet så ser Björn Thomasson inga konstigheter med dem. Lagarna kring sekretess och offentlighet har funnits i många år.

– Det är bara det att det sattes på sin spets när handlingarna begärdes ut. Väl att märka är att kammarrättens utslag inte öppnar arkiven för vem som helst. Det är två personer som efter angivna skäl fått tillstånd och liknade prövning kommer att krävas även i fortsättningen.

Lagarna är det alltså inget fel på, menar Björn Thomasson. Däremot kan anvisningarna till forskarna, om vad de har att rätta sig efter, förbättras. Och det är inga lätta saker. För vissa områden, som till exempel medicin och samhällsvetenskap där man arbetar med personuppgifter, måste specifika riktlinjer tydliggöras: Hur långt kan forskarna gå? Vilka löften kan de ge?

– PROBLEMET ÄR ATT Gillberg gett försäkringar som han egentligen inte haft rätt att göra. Man kan inte lova att materialet inte granskas av någon utanför forskningsgruppen. Han har gått för långt helt enkelt.

– Utifrån en allmän synpunkt så kan man också tycka att forskning som finansieras offentligt också ska kunna användas i andra hand av andra forskare.

Så hur har materialförstörelsen påverkat Vetenskapsrådets förtroende för Christopher Gillberg och hans forskning? Ett projekt lett av honom beviljades i november förra året ett bidrag på 450 000 kronor om året i tre år. Formellt sett kan Vetenskapsrådet avbryta stöd till ett projekt om förutsättningarna att genomföra det inte föreligger.

– Sakkunniga här har tittat på det och gjort bedömningen att det aktuella projektet inte är beroende av det förstörda materialet, säger Björn Thomasson.

Lars Nicklason

Inget lagligt stöd för gallring

Efter att ha nåtts av nyheten om förstörelsen vill Riksarkivet få svar på hur det kunde hända och vad GU tänker göra.

– Om det är sant så handlar det om otillåten gallring. Det som har hänt är förödande för forskningen och får aldrig hända igen, menar arkivråd Per Jansson.

DET VAR EFTER att ha läst i tidningarna om förstörelsen av forskningsmaterial som Riksarkivet reagerade och omedelbart skickade en skrivelse till Göteborgs universitet med krav på fullständig redogörelse. Frågan som bland annat ställs är vilka handlingar som gallrats bort och om det finns något material kvar överhuvudtaget.

– Vi kan ju inte ta något för givet. Kanske finns det något sparat i databaser? spekulerar Per Jansson.

Men att materialet med all sannolikhet har förstörts kan universitetets egen arkivarie, Christer Johansson, intyga som tillsammans med en kollega besökte lokalerna på Kungsgatan den 12 maj.

Runt 50 plastsäckar med strimlat papper fanns då i lokalerna.

– Vår bedömning är att primärmaterial, alltså det underlag som forskningen baserar sig på, har förstörts. Fast helt säkra kan vi inte vara. Materialet har strimlats på höjden och tvären, till konfetti. Vi kunde inte ens utläsa om det hade varit forskningsjournaler, det kan lika gärna ha varit vilka papper som helst.

– Men man måste ju utgå ifrån att de talar sanning, tillägger han.

De tre personerna som ligger bakom förstörelsen säger själva i ett brev att de har "destruerat materialet i sin helhet".

Vilket på vanlig myndighetssvenska är lika med gallring. Frågan är om det laglig eller olaglig gallring. Riksarkivets bedömning är tydlig:

– För att kunna gallra material måste det finnas stöd i lagen eller i en föreskrift från Riksarkivet och det gör det inte i det här fallet. Det här är helt uppåt väggarna.

Att gallra på eget bevåg på det här viset sätter hela regelverket ur spel och strider dessutom mot andan i tryckfrihetsordningen, säger Per Jansson.

ENLIGT RIKSARKIVETS föreskrifter får primärmaterial gallras vid inaktualitet, och det är förstas en definitionsfråga. Vetenskapsrådets riktlinjer är att forskningsmaterial sparas i 10 år. Problemet är att det vid GU har saknats precisa tillämpningsregler av RA:s föreskrifter. Nu finns ett sådant förslag ute på remiss, och sannolikt fattar rektor beslut om reglerna i juni. Trots vissa oklarheter finns det inget i detta fall som tyder på att gallringen har gått rätt till, menar Christer Johansson.

Här har för det första kammarrätten fattat beslut om att materialet ska lämnas ut. Det finns också vissa principiella undantag från preskriptionstiden på 10 år. Undantagen gäller bl a om handling-

arna bedöms ha ett fortsatt inomvetenskapligt värde, om de har ett värde för annat forskningsområde och om de är av stort allmänt intresse.

I VILKET FALL som helst kan inte den egna forskargruppen själv fatta beslut om gallring, utan det är prefektens ansvar, förtydligar Christer Johansson. Ett sådant beslut saknades i detta fall.

RA hoppas nu att GU skärper sina regler på området.

– Vi måste förhindra att något liknande inträffar igen. Själva vitsen med forskningen är att den ska vara öppen så långt som möjligt och att den ska kunna kontrolleras, säger Per Jansson.

Allan Eriksson

Undersökningen klar i höst

Förundersökningen mot befattningshavare vid Göteborgs universitet i den uppmärksammade Gillbergfrågan kommer inte att bli klar i sommar, utan först i höst. Anledningen är att åklagaren väntar på att intervjua några personer.

Vice överåklagare Kerstin Skarp uppger till GU Journalen att förstörelsen av forskningsmaterial inte förändrar förundersökningens utgång. I övrigt vill hon inte ge några kommentarer.

Hon tar över turbulent avdelning

Gunilla Dörner Buskas, tidigare chef för rektors kansli, är sedan 7 juni ny chef för avdelningen för studentfrågor. Hon efterträder Anders Granberg som efter en turbulent period på avdelningen får en ny befattning vid GU.

I FÖRRA NUMRET berättade GU Journalen om krisen vid avdelningen för studentfrågor. En kris som enligt Previas arbetsmiljökartläggning har präglats av revirtänkande och motsättningar mellan majoriteten av personalen och chefen Anders Granberg.

– Det är sällan en persons fel när två träter, men här hade det helt enkelt gått så långt att det inte gick att reparera. Situationen var ohållbar och pressen stor på att få fram en lösning, säger förvaltningschef P-O Rehnquist.

Med tanke på omständigheterna tycker han att konflikten har slutat lyckligt. I samförstånd med Anders Granberg har

man kommit fram till att det behövs en förändring vid avdelningen.

– Det har varit problem med handläggningstiden under lång tid. Därför tror jag att både arbetsformerna och organisationen behöver ses över. Men det viktiga nu är att man får tillbaka arbetsglädjen.

För det krävs arbetsro, menar Gunilla Dörner Buskas. Hon tänker inte gå in och peka med hela handen, istället poängterar hon att det är viktigt att förändringar görs i samförstånd med personalen.

– Jag har inga färdiga lösningar på problemen. De får vi resonera oss fram till.

Hon menar dock att det är viktigt att avdelningen får ett tydligt uppdrag som klargör vad man ska prioritera och fokusera sina insatser på.

– Det är bra att ha som stöd i ryggen; att avdelningen vet hur man ska

förhålla sig till ledningen, säger Gunilla Dörner Buskas.

Hon tycker att hon inledningsvis har fått bra respons från personalen och hon ser fram mot att arbeta på avdelningen.

– Det är en spännande och central verksamhet. Och jag tror den passar mig. Jag har tidigare arbetat vid stora avdelningar med mycket personal och är också van vid stora ärendemängder. Även om jag inte har någon erfarenhet av studentärenden, så känner jag igen problematiken.

Lars Nicklason

Fotnot: GU har också tillsatt Christina Stephanson, personalkonsulent vid avdelningen för personal- och organisationsutveckling, som särskilt stöd under utvecklingsarbetet på avdelningen. Hon kommer att arbeta deltid vid Gunilla Dörner Buskas sida. Anders Granbergs framtid är ännu inte helt klar. Målsättningen är att han senast i september får en annan befattning inom GU som svarar mot hans kompetens och inriktning.

Säkerhetspolicyn klar

I MAJ FASTSTÄLLDE rektor de resterande kompletterande riktlinjerna för såväl GU:s säkerhetspolicy i stort som universitetets IT-säkerhetspolicy.

Därmed är "handboken" för GU:s säkerhetsarbete klar.

Den finns förstås utlagd på webben och GU:s säkerhetschef Leif Bouvin rekommenderar alla anställda att gå in och titta.

– Det viktigaste är att man tar till sig de vanliga användarreglerna. Till exempel anvisningar för e-post, internet och lösenord.

All personal ska av sin verksamhetschef ha blivit informerad om regler för användning GU:s IT-resurser före den 30 juni. Implementeringsarbetet har pågått under våren med temadagar och informationsmöten. Rektor har också gått ut med en särskild skrivelse om användarregler och ansvarsförbindelser, säger Leif Bouvin.

När det gäller den övergripande säkerhetspolicyn är det riktlinjerna kring personsäkerhet, administrativ säkerhet, och polisanmälan som genom rektorsbeslut tillkommit under maj månad. Universitetets IT-säkerhetspolicy har kompletterats med riktlinjer för systemanskaffning och systemutveckling, drift och underhåll, skydd för IT-utrustning och system, definitioner av roller och begrepp samt en ansvarsförbindelse för IT-personal. Adressen är:

<http://www.alf.adm.gu.se/sakerhet/>

Medalj till rektor

DEN 8 JUNI 2004 mottog Göteborgs universitets rektor, Gunnar Svedberg, ur Hans Majestät Konungens hand Konungens medalj i 12:e storleken i serafimerordens band för framstående insatser inom svenskt universitetsväsende.

Diskutera artiklarna på nätet

VAD TYCKER DU om artiklarna i GU Journalen?

Du vet väl att du kan kommentera och debattera artiklarna direkt on-line.

Adressen är: www.gu.se/gu-journalen/

HÄR HITTAR DU interna nyheter och mycket mer som kan vara bra att känna till som anställd.

Adressen är: <http://dinsida.gu.se/> – med nyheter och information för dig på GU. Gå även in på GU:s interna nyhetsservice www.gu.se/aktuellt och läs det senaste om vad som händer på Göteborgs universitet.

Den pragmatiska synen på akademisk frihet

FÅR MAN VARA NAIV? Kanske! Kan man vara naiv och forskare samtidigt? Tveksamt! Det som framkallat mina undringar är redaktören för GU Journalen. Redaktören bad mig för ett tag sedan fundera över relationen mellan externfinansiering och dess påverkan på forskningsresultat. På gränsen till reflexmässigt blir svaret självklart att finansieringen absolut inte ska ha med vare sig forskningens inriktning eller resultaten att göra, någon har lärt mig att så ska det vara. Det intressanta med svaret är att det är just reflexmässigt, det hade varit trevligare om det hade varit reflektionsmässigt. Ett närmare reflekterande över saken visar en komplexitet på gränsen till olidlighet.

Det är få forskare förunnat att vara ekonomiskt oberoende. Jakten på pengar är snarare ett normaltillstånd än något exklusivt. Ett sätt att få pengar är att anpassa sig till olika teman som anslagsgivare inte så sällan ställer upp. Trots anpassning är det långt ifrån säkert att en ansökan beviljas. En hemska tanke är att man kanske dessutom måste ha goda kontakter med dem som beslutar i frågan för att tillhöra de lyckligt lottade. Hur som helst – anpassning är påverkan. Det finns alltså grader i den akademiska friheten.

DEN MILDASTE GRADEN av påverkan anses nog de olika vetenskapsråden stå för, fast inte ens den tror jag är särskilt mild. När mindre än 10 procent av ansökningarna beviljas finns det självfallet något som styr urvalet. Att det uteslutande skulle vara kvalitet tror inte jag på. Att vi inte diskuterar saken beror dels på att vi inte

vill stöta oss med våra finansiärer, dels på att det kanske inte finns något bättre alternativ.

Det är lättare att misstänkliggöra annan extern finansiering, dvs när forskningsanslagen kommer från näringsliv och förvaltning. Uppdragsforskning av olika slag anses ofta tillhöra de stora riskprojekten i det här sammanhanget. Särskilt illa är det när uppdragsgivaren beställer givna resultat. Många kolleger jag talat med i frågan känner till fall av nyss nämnda slag – någon annanstans. Och det är skandal. Men också i de mindre grova fallen påverkas forskningsinsatsen, allt annat är dumt att tro. Resursfördelning är ett slag av organisering och det har alltid drag av disciplinering. Vet man det behöver det inte vara ett stort problem. Det går att förklara för både storföretag och myndigheter att tillrättalagda frågor eller resultat inte är meningsfulla. Vet man det inte är det definitivt ett problem.

FINANSIERING INNEBÄR resurser och det är inte bara pengar. Forskning innebär ofta att data måste samlas in. Vi som är intresserade av organisering behöver organisationer för att kunna göra studier, access kallas det. Jag har aldrig fått nej från de organisationer jag velat studera – men jag vet många andra som fått det. Inte minst kolleger i andra länder. Anonymisering brukar vara lösningen. Men hur anonym kan man t ex göra en svensk bitillverkare eller en kommun med 21 stadsdelsnämnder? Nog väljer man orden i sina skrivelser, det finns för det

mesta en förhoppning att få komma tillbaka till fältet en annan gång.

Forskningsresultat ska presenteras. När det gäller otillbörlig påverkan menar jag att det riktigt problematiska finns i mediebruset. Varje dag ser vi personer som kallar sig forskare i televisionen som gladeligen sammanfattar år av forskning på sju sekunder. Inte nog med det, i många fall tycks de svara på frågor som de inte ens funderat en minut på. Detta har med påverkan att göra, kända forskare citeras, även om de säger dumheter. Här har vi ett bekymmer som jag menar ligger fullt i klass med finansieringsproblematiken.

ÄVEN FORSKARE FÅR vara naiva men får kosta på sig besväret att vara det medvetet. Metoden för medvetandegörande måste vara att med jämna mellanrum påminna oss själva att vi egentligen är naiva. Någon gång kommer det att göra ont – men det är det mycket annat som också gör. För den sakens skull är det inte nödvändigt att vara dum. En medvetandedos i kvartalet kanske kan vara lagom?

En passande och enkel tumregel att ta till mellan medvetandedoserna fick jag mig till livs vid ett samtal med filosofen och samhällskritikern Richard Matz. Han menade att man inte skulle utföra ett arbete om man inte kunde tänka sig att göra det gratis. Han var dock inte mindre pragmatisk än att han tillade "att man sedan får betalt är en annan sak".

Rolf Solli
PROFESSOR, GOTHENBURG RESEARCH INSTITUTE (GRI)
HANDELSHÖGSKOLAN

Vad har gräsligt med gräs att göra?

För några veckor sedan fick jag frågan varför *gräsligt* betyder "hemskt" och "fasansfullt". Det verkar ju som om den ursprungliga betydelsen skulle vara "som liknar gräs; som innehåller (lite) gräs" e d. Adjektiv som slutar på *-lig* har ofta den betydelsen från början, t ex *syrlig* "som innehåller (lite) syra". Men i fråga om *gräslig* så är det inte ordet gräs som ingår i ordets första del, utan ett tyskt ord, *grese*, som betydde "rysning". Vi lånade ordet *greselik* från tyskan till svenskan redan under medeltiden. *Ryslig* och *gräslig* är alltså synonymmer, och då är det ju inte så konstigt med ordet *gräsligts* betydelse längre. Att något är så hemskt att det ger en (lite) rysningar känner man ju tyvärr igen. (Förresten kan man ju undra vad ordet *gräslig* skulle betyda om det verkligen var ordet *gräs* som ingick i den första delen. *Den där komposten är mycket gräsligare än den andra*, i betydelsen "innehåller (lite) gräs"?)

Ett par andra ord dök upp vid samma tillfälle. De stavas likadant, *kapris*, men uttalas olika. I det ena fallet ligger betoningen på den sista stavelsen, [kapri's], i det andra fallet på den första, [ka'pris]. Deras betydelser är helt olika, "infall; överraskning" respektive "viss, stark krydda", men frågan är om det finns något samband mellan dem. Det är ju alltid roligt att fundera över betydelsesamband och alla mentala och kulturella processer som är inblandade i betydelseförändringar, men i det här fallet är svaret tyvärr att det, troligen, inte finns något samband. Kryddan har fått sitt namn efter ett grekiskt ord med okänt ursprung. Överraskningen har en lite roligare historia. Ursprungligen är ordet en italiensk sammansättning av orden *capo* "huvud" och *riccio* "igelkott". Bildligt använt om en överraskning handlar det alltså om att man blir så överraskad att håret reser sig på huvudet, som piggarna på en igelkott. (Det lär förresten också ha betytt "rysning".) Men kanske var inte bilden riktigt träffande, för ganska snart började folk tolka ordet som en sammansättning med italienskans *capra* "get" eller *capro* "bock". Betydelsen skulle alltså vara ungefär "get- eller bocksprång", bildligt använt. Jag vet inte om getter är särskilt kända för att göra krumsprång, men däremot är väl bockar det. På latin heter bock *caper*. I det inte längre särskilt frekventa ordet *kapriol* "krumsprång" ingår den latinska bocken. I växtnamnet *kaprifol* ingår geten – bladen lär gärna ätas av getter – *fol* betyder (blad(verk)) och hör till latinets *folium* "blad". Det ordet ingår också i exempelvis *folie*.

Det är mycket man måste veta om exempelvis djur och växter och deras vanor för att förstå ords ursprung. Och den kunskapen gör språket mer levande, i de här fallen i bokstavlig bemärkelse!

Skicka dina frågor direkt till:

kerstin.noren@svenska.gu.se

Kerstin Norén
INSTITUTIONEN FÖR SVENSKA SPRÅKET, PROREKTOR

Fröding lusläste Nietzsche

Det exemplar av Friedrich Nietzsches verk *Also sprach Zarathustra* som finns i UB:s raritetskammare är från 1893, andra upplagan. Boken är märkvärdig – men av ett mycket speciellt skäl. Marginalerna är fullständigt nedklottrade med anteckningar och kommentarer – och den som kluddat är inte vem som helst – utan en av Sveriges mest kända diktare – Gustaf Fröding.

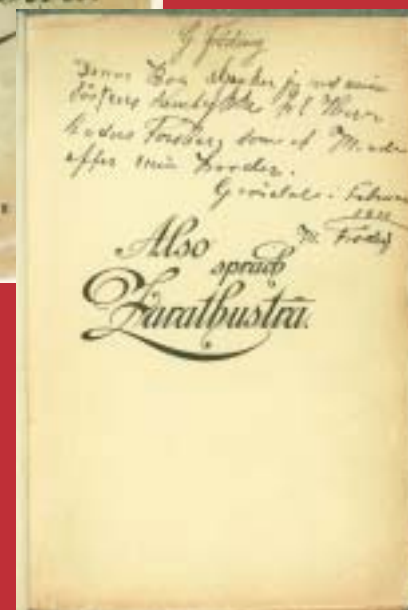
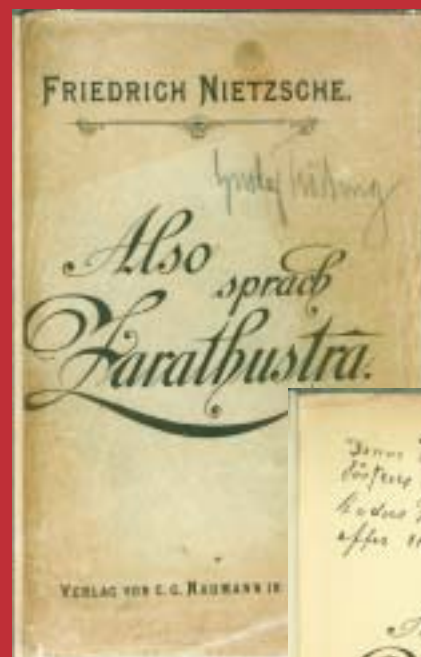
Also sprach Zarathustra gavs ut första gången 1883–1885. Boken inleds med att profeten Zarathustra efter tio år av meditationer kommer ned till människornas värld. Där predikar han om "övermänniskan" – som är fri från andliga bekymmer, oro, förnuft, moral och medlidande. Ledmotiv är viljan till makt och den starka människans förmåga att säga ja till alltings eviga återkomst. Verket kom att på många betydelsefulla sätt påverka samtidens och det tidiga 1900-talets litterära och filosofiska klimat. Och en som bevisligen läste noggrant, med pennan i hand, var alltså Gustaf Fröding.

Nietzsche och Fröding hade en hel del gemensamt – bland annat ställde de till med rabalder genom att kritisera sin tids syn på moral och kristen etik. Båda ville också förändra och förnya språket – och båda drabbades av sinnessjukdom. Nietzsche vårdades de sista elva åren av sitt liv av sin syster efter ett svårt psykiskt sammanbrott. Fröding vistades under sina sista femton år av och till på olika vårdhem för sin mentala ohälsa och alkoholism.

Ett exempel på hur Fröding tagit intryck av Nietzsche är diktverket *Gralstänk* från 1898. Där beskrivs en namnlös riddare och hjälte som är bärare av en ny världsordning, förutspådd av profeter. Men kanske är likheterna inte så stora ändå. Fröding saknar exempelvis fullständigt Nietzsches förakt för den vanliga enkla människan.

– Den bok UB äger är en gåva från Frödings syster till konstnären Anders Forsberg, berättar bibliotekare Anders Larsson. Apotekaren Gustaf Bernström, som under sitt nitioåriga liv skänkte många böcker till UB, köpte den ur Forsbergs dödsbo. Han var en estetik, endast det bästa dög för honom. Han lät binda in sina böcker i mycket påkostade band och det är därför Nietzsches verk är i violett helt skinnband. Till UB donerade han boken 1937.

Eva Lundgren

Biståndsländer vidgar synen på socialt arbete

– Man blir lika glad varje gång, säger Mona Franséhn, internationell koordinator på institutionen för socialt arbete som fått 750 000 kronor till internationellt student- och lärarutbyte nästa läsår.

Synen på vad som angår oss blir alltmer global. På institutionen för socialt arbete märker man ett ökat intresse för andra länder hos studenterna, både vad det gäller praktik och uppsatsskrivning. Färsk penga från utbytesprogrammet Linnaeus-Palme möjliggör student- och lärarutbyte med tre länder.

PÅ INSTITUTIONEN får man god utdelning för sin ansökarmöda. Huvuddelen av medel man söker beviljas.

– Man blir lika glad varje gång, säger Mona Franséhn som är internationell koordinator.

Från början var hennes arbete med att ordna praktik åt svenska studenter utomlands en bisyssla. Då, i mitten av 80-talet, fanns det ett generellt intresse för praktik i andra länder, men då handlade det oftast om England och andra europeiska länder. Under 90-talet, har intresset för bistånd ökat alltmer, vilket också märks på studenternas intresse för att skriva sina C- och D-uppsatser i olika utvecklingsländer. Nu är man mer specifik i sina önskemål och vill åka långt bort.

– Den trenden beror dels på att det kommit olika former av utbytesprogram, dels på att studenterna möter både gästlärare och våra egna lärare som har med sig erfarenheter från andra länder.

Nu handlar också det internationella utbytet om att ta emot utländska studenter. På Mona Franséhns skrivbord står en jordglob som det faktiskt snurras

på ibland. I bokhyllorna står mappar märkta med länders namn som Sydafrika, Uruguay, Kuba och många fler. Just de nämnda fyra länderna ingår i utbytesprogrammet Linnaeus-Palme som fått 750 000 kronor för läsåret 2004-2005.

– Det är ett utbytesprogram i Sidas regi som var väldigt efterlängtat av oss. Tidigare var det få studenter från utvecklingsländer som fick stipendier, säger Mona Franséhn.

UTBYTESPROGRAMMET syftar till att stärka de svenska lärosätenas samarbete med universitet i utvecklingsländer och till att fördjupa de globala kontakterna inom högskolevärlden. Det övergripande målet är att öka kunskapen om och förståelsen för utvecklingsländer i Sverige, och omvänt.

– Socialt arbete är väldigt globalt. Överallt handlar det om att förbättra villkoren för människor som är marginaliserade.

Linnaeuspengarna ges till svenska studenter som reser ut i världen och namnet syftar på Carl von Linné som skickade ut sina lärjungar i världen för att hämta hem mer kunskap. Palmebidrag ges till utländska studenter som kommer hit, och namnet valdes med tanke på Palmes engagemang i utvecklingsländer.

– Utbytesprogrammet är berikande på många nivåer. Sverige är mångkulturellt idag, och åker man utomlands får man en annan förståelse för det. Kunskaperna sprids sedan på institutionen, så att vi

lärare också får ta del av nya erfarenheter.

Det är inte bara studenterna som får öka sin kunskap om världen, även lärarna har ett utbyte som innebär att de får möjlighet att undervisa i ett annat språk- och kulturområde än de vanligtvis gör. Studenterna stannar borta en eller två terminer, medan lärarna nöjer sig med tre veckor.

– **LÄRARNA TYCKER** att det har varit fantastiskt att komma ut. Det ger dem en annan referensram. De vidgar sin egen kunskapsbas och tar med sig den in i undervisningen. Det är också kul för oss att få lärare från exempelvis Uruguay som undervisar i socialt arbete och socialpolitik. Det ger oss jämförande material och gör ringar på vattnet. Allt fler vill ha forskningsprojekt ihop med oss.

Mona Franséhn tycker att vi har mycket att lära av varandra. I Sverige jobbar vi mer individinriktat medan man i andra länder jobbar mer med grupper och ibland hela bostadsområden.

– Det är väldigt sällan någon kommer hem och är besviken. Alla svenskar som är utomlands säger att de lär sig så mycket om Sverige och att de kan se på Sverige med nya ögon när de kommer hem.

ÄVEN OM MÅNGA av de studenter som kommit hit fortfarande gör det för att studera det ”unika svenska välfärdssystemet”, så upptäcker många svenska studenter att det är flera länder i Europa som har kommit ifatt oss eller använder andra metoder som är bra.

– De inser att vi inte är fullkomliga i Sverige. På ställen där man har små resurser finns en väldigt kreativitet.

De flesta av de utländska studenterna som kommer hit deltar i det internationella mastersprogrammet där undervisningen sker på engelska. Sju studenter kommer att åka ut nästa år, medan sju utländska studenter kommer hit. När det gäller lärarna så är det tre som kommer och tre som åker.

– Många är involverade i institutionens internationella arbete och antalet projekt växer. Institutionen får många kontakter och numera är det inte svårt att hitta praktikplatser.

Kajsa Asklöf

Fotnot: Utbytesprogrammet Linnaeus-Palme administreras av Internationella programkontoret för utbildningsområdet och finansieras av Sida.

Vad du äter påverkar miljön

Cirka 40 procent av all energiåtgång i ett hushåll står matlagningen för – om man räknar med odling, transport av livsmedel, tillagning samt avfallshantering.

Så hur gör man för att tillaga mat på ett energisnålt sätt? Det fick elever i Sannaskolan hjälpa delegater från rådslaget Learning to Change our World att svara på.

UNDER RÅDSLAGET INGICK bland annat gruppbesök på olika skolor i Göteborgsområdet.

Tretton av delegaterna kom till institutionen för hushållsvetenskap där blivande lärare samt elever från klass 8A i Sannaskolan diskuterade mat och miljö. Tanken var att visa hur forskningsresultat kan ingå som en del i skolans utbildning, både för lärare, lärarstuderande och elever.

– De tre programpunkter vi tänker bjuda på bygger alla på forskning som bedrivs vid institutionen, berättade Helene Wähländer, universitetsadjunkt i hushållsvetenskap. Cybermat på tallriken är den första punkten. Det är ett datorprogram där man kan skapa måltider som inte kräver så mycket energi. Våra lärarstudenter använder det när de ska undervisa grundskoleelever om energisnål matlagning.

Konferensdeltagarna fick själva pröva programmet vid datorn, assisterade av forskarna Helena Shanahan och Hillevi Prell, lärarstudenter samt Sannaskolans elever.

– Det gäller att få upp ögonen för problem som man först kanske inte tänkt på – som att det är bättre att woka än att tillaga i ugn, förklarade lärarstuderande Helen Karlsson. De elever jag har mött är ofta inte så intresserade i början – men ju mer de lär sig desto viktigare tycker de att de här frågorna är.

Efter cybermaten var det dags för rollspel. Delegaterna delades in i grupper där de skulle spela olika medlemmar i en familj: farmor är miljömedveten, pappa är stressad och ekonomisk, mamma är

Deltagare från olika länder fick i uppgift att laga energisnål mat.

frisk och sund, sonen är konstnärlig och dottern är impulsiv och barnslig.

DE OLIKA KARAKTÄRERNA släpptes ut på shoppinggrunda i en simulerad livsmedelsbutik bland varor av olika slag: ekologiska, närproducerade, importerade och halvfabrikat. Uppgiften var att handla ingredienser till fisksoppa. Efter inköpet var det dags för diskussion – som blev ganska livfull.

– Potatis i en fisksoppa! utropade Ju Chou från National Taiwan University. Jag kan inte ens föreställa mig hur det skulle smaka!

– Det är klart att det ska vara potatis, förklarade Elena Smirnova, Transparent World, Ryssland. Men "grandmother" – betyder det pappas eller mammas mamma? För det är inte så enkelt som ni tror det här med familjerelationer. Som sista punkt på programmet fanns tillagning av fisk tillsammans med Ulf Wagner i köket. Samt naturligtvis avnjutning av fisken vid den gemensamma lunchen.

– Den största skillnaden mellan Sverige och Indien är att studenterna här har så mycket bättre möjligheter att öva

sig praktiskt, menade Zeenat Kidwai från Institute of Academical Studies in Education, Indien. Hemma får studenterna läsa sig till hur man ska göra och kan inte öva som här.

– I den rika världen går det an att diskutera hur man bäst bör bevara naturtillgångar och hur man ska leva för att inte belasta miljön, påpekade Maria Victoria Talavera, lärare från Universidad Nacional Pedagógica, Honduras. Men för fattiga människor handlar problemen om överlevnad – de kan inte välja utan får ta vad som finns. Och även för dem som kan välja handlar problemen om vanor och kultur. Mat är inte bara näring – det är traditioner också – kunskap som förs över från generation till generation. Det är svårt att bara ändra på detta.

– ALL FÖRÄNDRING måste först ske inom människan, menade Amar Maheshwari, National Council of Education, Research and Training, Indien. Man måste vara beredd att lära om och villig att ta till sig erfarenheter som finns i andra delar av världen. Det vi gör i dag kommer inte att få betydelse för oss utan för kommande

generationer – det innebär ett stort ansvar.

– Det är viktigt att politiker kan ta det ansvaret – många tänker väldigt kortsiktigt, påpekade Katalin Czippán, chef för Environmental Education and Communication Programme Office, Ungern. Det är bra att människor från olika delar av världen träffas och diskuterar men det är också viktigt att man inser att det som fungerar i ett land kanske inte alls är lösningen i ett annat.

– DET HAR VARIT roligt att träffa alla dessa människor från andra delar av världen, menade Nina från klass 8A, Sannaskolan. Vi har fått lära oss tänka till lite mer när vi handlar eller lagar mat och det är viktigt.

– Vi kommer nog att fundera mer på jordens framtid nu är vi gjorde tidigare, påpekade klasskamraten Caroline. Isarna smälter, miljön blir sämre och själv kan man inte göra så mycket mer än att försöka få ens föräldrar att köpa kravmärkt. Men det är i alla fall bra att de här problemen diskuteras.

Eva Lundgren

Hållbar utveckling på olika villkor

Ett nytt rådsdrag för lärande om hållbar utveckling om tre år. Det var det löfte Gunnar Svedberg, rektor för Göteborgs universitet och Jan-Eric Sundgren, rektor för Chalmers, gav när konferensen Learning to Change our World avslutades.

350 delegater från 80 länder ägnade tre dagar i början av maj åt att diskutera utbildning för en hållbar utveckling. Bland andra medverkade FN:s generalsekreterare Kofi Annan under rådsdragets första dag via en direktsänd länk från USA. Han påpekade bland annat att Unesco förklarar nästa decennium för ett årtionde för utbildning om hållbar utveckling.

En värld som det går att leva i – det är det yttersta

målet för konferensen, påpekade Will Steffen, chef för International Geosphere-Biosphere Programme, och använde växthuseffekten som exempel.

– Kilimanjaros berömda vita glaciär har blivit mindre och kommer att ha försvunnit om cirka femton år. Och korallreven har minskat drastiskt. Går jordens medeltemperatur upp fem – sex grader kommer vi inte bara att få det varmare – förutsättningarna för allt liv på jorden kommer att förändras och vi får vänja oss vid en värld som är helt annorlunda den vi är vana vid.

Men rådsdraget bestod inte bara av tal – det viktigaste inslaget var de många workshoppar och besök på skilda skolor där deltagarna fick träffa lärare och elever. Rådsdraget

avslutades med presentationer av alla de olika tankar och idéer delegaterna kommit fram till under dagarna.

– Hur kan man tala om hållbar utveckling – när det i vissa länder inte finns någon utveckling alls? frågade Nshemereirwe Peruth, student från Makerere University, Uganda – en kommentar som ledde till långa applåder.

Rådsdraget var organiserat av GMV, Göteborgs miljövetenskapliga centrum. Ambitionen är att skapa en europeisk panel för hållbar utveckling där GMV är huvudarrangör.

Nästa internationella möte om hållbar utveckling kommer att hållas i Bryssel den 31 augusti.

Hon har koll på stadens klimat

text: EVA LUNDRÉN foto: HILLEVI NAGEL

Kanske tänker man inte så mycket på den mast som står mellan husen på Torggatan. Men vad som ser ut som en byggnadsställning bland många andra är egentligen en konstruktion utrustad med en mängd olika instrument.

De mäter det system för vind, strålning, temperatur och fuktighet som utgör stadens alldeles egna klimat.

UPPE PÅ TAKET på ett av husen vid Torggatan finns ännu en mast – den registrerar det klimat som finns ovanför husen. Dit upp klättrar Ingegärd Eliasson då och då för att njuta av den fantastiska utsikten över röda hustak i centrala Göteborg. Men främst förstås för att följa det projekt om stadens klimat hon leder.

– Det är ett internationellt projekt – liknande studier görs exempelvis i Basel. Projektet går ut på att granska klimatet på en gata mellan två hus – vi kallar det en gatukanjon. Vi samlar mätresultat på totalt

” Titta på gamla städer – de är alltid placerade i klimatvänliga zoner. Husen ligger inte alldeles invid vattnet. De ligger heller inte i dalsänkor eller uppe på bergstoppar utan någonstans däremellan, lite i lä. Under miljonprogrammets byggnadsiver kom den här kunskapen bort.

60 olika givare. På så sätt får vi veta vilka förändringar som sker vid olika tider på dygnet och vid skilda årstider när det gäller bland annat temperatur, luftfuktighet och vindens turbulens. Resultaten visar exempelvis hur luftföroreningar sprids och hur ventilationen på en gata fungerar.

INGEGÄRD ELIASSON är naturgeograf. Lite förvånad kan man kanske bli när man får veta att det just är klimat i städer hon är specialist på. För klimat, väder och vind – det handlar väl om naturen?

– Jovisst, men det är klart att det finns klimat även i städerna – och där uppstår speciella fenomen som inte finns på landet. På nätterna har till exempel städer högre temperatur än landsbygden runt omkring – skillnaden är mest utpräglad när det är lugnt och klart. Men även inne i en stad varierar temperaturen – exempelvis beroende på sådana saker som närheten till havet, hur högt ett område ligger samt om det ligger en

park i närheten. Parker har en avkylande effekt vilket gör dem betydelsefulla inte minst i varma länder.

I Göteborg kan skillnaden mellan den varmaste och kallaste delen vara upp till 6 grader. Smala passager får vinden att accelerera. Så trots att det generellt sett blåser mindre i stan än på landet kan enstaka punktvindar bli nog så starka.

– Eftersom staden är varmare uppstår en tryckskillnad mellan stad och land som gör att vinden blåser in mot staden. Ligger det då en smutsig industri utanför staden får man in den dåliga luften – det märks tydligast när det är lugnt och klart – vid en stabil luftskiktning eller inversion. Finns det i stället ett grönområde utanför staden kommer det frisk vind med ren luft in till människorna.

Men Ingegärd Eliasson är inte bara ansvarig för masten på Torggatan. Det rullar också omkring en märklig vagn med rör och lådor på stadens gator och torg – vid Operan och Kronhuset, på Gustaf Adolfs torg och i Kungsparken. Det handlar om ännu ett av Ingegärd Eliassons projekt – som sker i samarbete med högskolan i Gävle.

INSTRUMENTEN PÅ VAGNEN mäter vindstyrka och vindhastighet, kort- och långvägig strålning samt partikelhalt. Projektet är unikt genom sin tvärvetenskaplighet – förutom Ingegärd Eliasson medverkar en arkitekt – och en psykolog.

– Väder handlar ju inte bara om vad olika instrument visar utan också om upplevelser och känslor. Den psykolog vi arbetar med har bett folk som bor eller arbetar i området att fylla i ett frågeformulär vilket kompletterats med intervjuer – och det är fantastiskt vad villiga människor är till att svara på frågor. Det kan ju bero på att väder är något som intresserar de flesta – men jag tror också att människor i allmänhet är ganska positiva till forskningen som sådan.

Människor uppfattar väder olika beroende på varifrån de kommer – en norrlänning och en spanjor kan ha ganska skilda åsikter om vad som är varmt eller kallt, vackert eller fult.

Men även den som har ett annat ursprung anpassar sig med tiden och uppfattar så småningom vädret ungefär som andra göteborgare.

– Klimatet är platsens ande, som min arkitektkollega Ulla Westberg säger – unik för de olika rummen i staden och för staden som helhet – och människor påverkas på många sätt. Ett blåsig torg kan understryka en känsla av ödslighet eller utsatthet – medan en varm plats ger mer välbefinnande men kanske också kan öka aggressiva känslor.

DEN UNDERSÖKNING man gör i Göteborg kommer att upprepas i Luleå – en stad man valt för att den ligger i ett helt annat regionalt klimat än Göteborg.

Att ta hänsyn till stadens speciella klimat när man bygger – det är inget nytt fenomen.

– Titta på gamla städer – de är alltid placerade i klimatvänliga zoner. Husen ligger inte alldeles invid vattnet – det blir ruggigt på vintern och när det blåser. De ligger heller inte i dalsänkor eller uppe på bergstoppar utan någonstans däremellan, lite i lä. Under miljonprogrammets byggnadsiver kom den här kunskapen bort. Därför har vi exempelvis det blåsiga Gårdsten vilket inte bara känns otrevligt utan också är oekonomiskt. För det kostar att bo i blåsiga hus – skillnaden i energiåtgång mellan de bäst och sämst belägna plasterna i Göteborg ligger maximalt på 25 procent, i medeltal på omkring 10–15 procent. Alltså måste väl stadsplanerare och arkitekter vara oerhört intresserade av Ingegärd Eliassons forskning?

– Jag har väldigt goda kontakter med Stadsbyggnadskontoret – och visst är man intresserad. Det man främst

vill ha är goda exempel på vad som fungerar bra i praktiken. Men samtidigt som intresset finns är det så väldigt många hänsyn som måste tas när nya stadsdelar planeras att klimataspekterna oftast kommer i kläm. Det gäller alltså att ligga på om man ska få ut sitt budskap.

Ingegärd Eliasson har arbetat med klimat även i andra delar av världen. Några månader har hon arbetat i Tokyo – ett land som fascinerar henne väldigt.

– **JAPANER ÄR LITE** grand som svenskar – blyga och artig. Och de är så väldigt noga med att följa alla regler. På tunnelbanan finns exempelvis skyltar som säger att man inte får prata i mobiltelefon – och det är det heller ingen som gör. Bara en enda gång såg jag en man som gömde sig bakom handflatan och förstulet viskade i sin telefon. Japan innebär en sådan otrolig blandning av det modernaste moderna och uråldriga traditioner – åtminstone verkar det så för en utomstående. Men att bo där – nej, det skulle jag aldrig klara av. Förutom i Japan driver hon ett projekt i Afrika.

– Det projektet är särskilt intressant eftersom så få studier är gjorda där. Vi arbetar tillsammans med forskare i Gaborone i Botswana, Dar es Salaam i Tanzania, Ouagadougou i Burkina Faso och Tozeur i Tunisien. Människorna, kulturen, färger och dofter – och den väldiga skillnaden mellan östra och västra Afrika – allt detta är otroligt fascinerande. Fransmännen talar om mal d’Afrique och även om jag kanske inte känner mig direkt sjuk av längtan dit är det en kontinent man inte bara kan lämna bakom sig.

1981 – DET VAR DET ÅR då Ingegärd Eliasson började läsa naturgeografi. En termin var hon den enda studenten på sin kurs och fick därmed privatundervisning

Det var Björn Holmer som fick henne intresserad av stadens klimat och sedan har hon haft Sven Lindqvist som handledare och mentor.

– Jag visste att jag ville bli forskare redan i tidiga tonår – trots att jag egentligen inte riktigt förstod vad det innebar. Men att vara professor måste vara det mest spännande som fanns, tyckte jag – för en professor måste ju vara en person som kan allting! När jag så småningom förstod att det där inte riktigt stämde blev jag väldigt besviken. Men forskare ville jag bli ändå.

Naturen har alltid varit hennes stora intresse så självklart ville hon välja något inom det området – även om föräldrarna tyckte att tandläkare väl var ett bra yrke.

– Jag hade i och för sig andra vilda planer också – som

att flytta ut på landet och föda upp hundar. Jag fick inte ha hund som liten, det är därför jag är inne på min andra hund nu. Och så har jag alltid tyckt om fågelskådning, något jag brukar dra iväg mina barn på så ofta jag kan. Hon tycker att hon haft tur i livet – men det har inneburit mycket arbete och oro att skaffa fram de externa medel som gör att hon nu har en tjänst. Hon tar gärna även andra uppdrag och sitter exempelvis i Naturvetenskapliga fakultetsnämnden.

– Det är väldigt smickrande när man blir tillfrågad om man vill vara med i en styrelse. Och att sitta i fakultetsnämnden är både roligt och lärorikt. Man får veta en massa om vad som händer vid fakulteten och måste lära sig att höja blicken från det egna ämnet för att ta hänsyn till vad som sker även vid andra institutioner. Men det är också så att alla rycker i den kvinnliga docenten. Jag har suttit i sex-sju styrelser samtidigt och så där jättebra är det ju egentligen inte. För det är ju ingen mening att ta ett uppdrag bara för att fylla en kvinnokvot – man måste hinna sätta sig in i uppdraget så att man verkligen gör nytta också. Så jag har lärt mig att säga nej, även om det ibland gör folk upprörda. Det finns ett liv utanför universitetet också.

SEDAN DOTTERN Linnea föddes jobbar hon bara 80 procent. På så sätt får hon tid till bland annat en och en halv timmes daglig promenad med familjens foxterrier Faxe. Hon joggar, ägnar sig åt yoga och försöker hinna gå på bio någon gång emellanåt.

Trädgården tar en del kraft – och så tycker hon om att åka motorcykel med maken.

– Men det är förstås barnen som tar mest tid – bland annat Frejs fotboll som jag tycker att det är jätteroligt att titta på trots att jag kan så lite om fotboll att jag inte ens vet hur många spelare det är i ett lag. Det är viktigt att göra annat än bara jobba, att låta sig inspireras av andra sidor av tillvaron. Min man och jag brukar släpa med oss barnen på strövtåg i skog och mark och även om de ofta knotar är de förvånansvärt nöjda när vi väl kommit ut. Naturen är härlig även när man bara går omkring och inte gör något särskilt.

Ännu några månader kommer masten på Torggatan att finnas kvar. Men i augusti åker den ner. Då har den stått på plats i ett och ett halvt år och samlat data.

– Det är roligt att ha flera projekt på gång. Och jag hoppas att jag kan vara lite av ett föredöme för andra tjejer – det går att kombinera forskning och familj – och man måste inte ställa upp på kvällar och helger. Får man mer acceptans för den åsikten kommer fler tjejer att vilja stanna kvar även efter disputationen – och det tjänar förstås alla på i längden.

Ingegärd Eliasson

Yrke: Universitetslektor i naturgeografi

Bor: I Landala Egnahem

Familj: Maken Harald, dottern Linnea, 13 år, sonen Frej, 8 år samt foxterriern Faxe

Intressen: Resor, fåglar, naturen, trädgården, städer, film, yoga, jogga

Läser: Helst deckare, bland annat Elisabeth George och Åke Edwardson

Senaste film: Spykids 3D tillsammans med barnen. Är mycket filmintresserad, brukar gå på 10-15 filmer varje Filmfestival.

Konferenslokaler – till vilken r

texter: ALLAN ERIKSSON, EVA LUNDGREN, LARS NICKLASON

DE SENASTE ÅREN har Göteborgs universitet gjort en storsatsning på konferensverksamhet och har idag fler mötesplatser än någonsin. Sammanlagt erbjuder avdelningen för konferens och service 1 470 konferensplatser per dag. Men tar man hänsyn till alla andra lokaler som finns vid GU så är antalet platser mångdubbelt fler. Och i höst tillkommer Jonsereids herrgård.

Avdelningens flaggskepp, Wallenberg, som är en gåva från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse, profilerar sig som ett högteknologiskt konferenscenter. Kravet från stiftelsen är att GU ska driva konferensverksamhet där i 40 år. Men verksamheten är inte gratis. Kostnaderna för Wallenberg ligger årligen på drygt 3,2 miljoner kronor. För att få det att gå ihop tar avdelningen ut avgifter, enligt en intern och extern taxa. Och det har hittills varit en ganska bra affär, även om beläggningen på Wallenberg är låg. Den konferensverksamhet som avdelningen ansvarar för gick en halv miljon kronor i förlust 2003, vilket bland annat beror på ökade kostnader för driften av Ågrenska. Samtidigt ökar konkurrensen, vilket gör verksamheten sårbar. Att förutse bokningar är omöjligt.

Årligen lägger GU drygt 3 miljoner kronor på den interna konferensverksamheten. Då ingår samtliga gemensamma lokaler. Hur mycket som läggs på Wallenberg är svårt att uppskatta. Det står klart att Wallenberg används i liten utsträckning av GU internt. Enligt en enkät som GU Journalen gjort upplevs Wallenberg som dyrt, operonligt och att det ligger väl avsidet. Och att den högteknologiska utrustningen inte alltid behövs. Så varför lägga konferenser där när det går lika bra att konferera i fakultetens egna lokaler?

” I dag blir det allt svårare att motivera kostnader för lokaler som står outnyttjade och jag tror inte att universitetet har råd med en så flott anläggning som Wallenberg som inte verkar användas så mycket. Och konferenser handlar om image också – vi vill gärna att folk kommer till Pedagogien så att vi kan visa upp våra lokaler. Och när vi flyttar in till city får vi ännu större anledning att förlägga våra konferenser dit. Dessa nya utrymmen kommer dessutom att bli intressanta även för andra, inom och utom universitetet.

LARS-ERIK OLSSON
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH DIDAKTIK

Ågrenska villan

Ekmanska villan

” Det finns personalpolitiska skäl att byta miljö och komma utanför Göteborg. Jag har aldrig varit på Wallenberg, dels kanske för att jag förknippar det med Medicinareberget – dels för att man helst vänder sig till ställen man känner till – som Ågrenska.

HELENA LINDHOLM SCHULZ
INSTITUTIONEN FÖR UTVECKLINGS- OCH FREDSFORSKNING

” Vitsen med att anordna en konferens är att ta de anställda som gisslan och åka bort några dagar. Men när vi inte åker någon annanstans använder vi Ågrenska.

THOMAS OLSSON
LITTERATURVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN

” Jag tror inte att man kan ha några stenhårda regler. Om man exempelvis vill samla alla universitetet i en speciell fråga kanske Wallenberg lämpar sig bäst. Men om man vill en kickoff inför hösten kanske något annat ställe känns riktigare.

P-O REHNQUIST
FÖRVALTNINGSREKTÖR

nyttan och pris?

” Wallenbergs videokonferensanläggning är något som IT-folk tänkt ut. Det verkar onödigt – det mesta kan man sköta med telefonkonferenser och e-post. Ibland behöver man dock träffas personligen men då använder vi inte Wallenberg. Och Jonsered ligger för långt bort.

OLLE ISAKSSON
INSTITUTIONEN FÖR INVÄRTESMEDICIN

” Jag känner mig tveksam till om GU ska syssla med konferensverksamhet. Wallenberg var bra när det fanns en restaurang där som både lärare och studenter kunde använda. Vi har egentligen väldigt ont om utrymme och skulle behöva någonstans att vara. Men så länge som Wallenberg är så dyrt som det är fungerar det inte för oss. Jonsered känner jag mig kluven till – det kan vara bra med ett sådant ställe men inte om det kostar för mycket.

PER SUNDBERG
ZOOLOGISKA INSTITUTIONEN

” Jonsered är ett spännande projekt, jag hoppas bara att det inte blir för dyrt – men det var synd att de gjorde en parkeringsplats av tennisbanan. Vi försöker lägga både interna och externa konferenser till GU – exempelvis Förvaltningshögskolans dag som vi förlade till Handels.

Vi väljer hellre Wallenberg än konferenshotell i stan och vid mindre aktiviteter är vi väldigt förtjusta i Ågrenska och Ekmanska – de ligger nära institutionen men känns ändå som att man kommit ifrån kontorsmiljön. Jag tycker att man ska använda våra anläggningar om möjligt. Men vår årliga avdelningskonferens lägger vi utanför GU.

BJÖRN BRÖRSTRÖM,
FÖRVALTNINGSHÖGSKOLAN

Konferenscentrum Wallenberg

Aulan i Vasaparken

Jonsered's herrgård

Så här mycket kostar det på Wallenberg

För verksamheter inom GU kostar Wallenbergssalen med plats för 350 personer 8 000 kronor/heldag eller 5000 kronor/halvdag. Externa organisationer och företag betalar 16 000 kronor eller 9 000 kronor/halvdag.

Den lite mindre Lyktan (105 platser) kostar internt 6 000 kronor eller 4 000 kronor/halvdag. Motsvarande priser externt är 9 000 kronor eller 6000 kronor/halvdag.

Ett konferensrum (40 platser) kostar internt 2 000–2 500 kronor/heldag eller 1 200–1 600 kronor/halvdag. Externt: 2 900–3 200 kronor eller 1 900–2000 kronor/halvdag.

Mindre rum för 20 personer kostar internt 1 400–1 600 kronor eller 800–1 000 kronor/halvdag.

Alla lokalpriser vid Wallenberg inkluderar teknisk personal och support.

Maten vid Wallenberg, ett sk konferenspaket, kostar 220 kronor för en heldag. I det ingår för- och eftermiddagskaffe, lunch, frukt och mineralvatten.

Vid Ågrenska kostar ovanstående konferenspaket, inklusive lokal, 390 kronor per person och dag. Konferenspaketet vid

Jonsered kommer att ligga på samma nivå. I Vasaparken är aulan (450 platser) och 10:an (105 platser) gratis vid internt bruk.

Vad kostar det ute på stan?

(Alla priser exkl moms)

Hotell Panorama: Konferensrum, 90 platser: 5 200 kronor. Konferenslunch med kaffe: 156 kronor. Kaffe med fralla och bulle: 36 kronor.

Liseberg: Konferensrum, 70 m²: 2 143 kronor. Lunch plus för- och eftermiddagskaffe: 208 kronor. Bara lunch och kaffe: 128 kronor.

Svenska mässan: Konferensrum, 70 platser: 5 760 kronor. Lunch och kaffe: 143 kronor. Kaffe: 37 kronor. Frukt: 12 kronor, mineralvatten: 12 kronor.

Lokalerna på Wallenberg är speciellt utrustade för avancerad konferensverksamhet. Det är i regel inte hotellverksamheterna "ute på stan". En rättvis jämförelse är därför svår att göra.

Konkurrens drabbar Wallenberg

Inger Weijdling vill ha en diskussion om samverkan.

Priserna på Wallenbergs konferenscentrum ligger i nivå med vad konferenser kostar "ute på stan". Några hundra meter bort ligger Sahlgrenska akademins nya hus, Academicum. Där erbjuds toppmoderna konferenslokaler gratis internt.

Den uppkomna konkurrens-situationen slår hårt mot Wallenberg.

SEDAN ACADEMICUM invigdes i början av april har flera beställare från sjukvården och Sahlgrenska akademins avbokade planerade konferenser på Konferenscentrum Wallenberg.

– Några har sagt rent ut att de hittat en annan lokal som är gratis, säger konferenschef Birgitta Lützen.

Att den finns på Academicum har de inte heller gjort någon hemlighet av. Förutom några mindre salar finns där två stora att välja på – Birgitta Thilandersalen med plats för 70 perso-

ner och hörsalen Arvid Carlsson som tar 150 personer. Den senare har en bra storlek, menar Birgitta Lützen. Den är större än Konferenscentrum Wallenbergs Lyktan som har 100 platser men mindre än Wallenberssalens som rymmer 350 personer.

– Kan man få tillgång till dessa gratis så är det klart man väljer dem. Det skulle jag också ha gjort.

Inför hösten har Wallenbergssalen även fått in färre beställningar än normalt. Birgitta Lützen kan inte se någon annan orsak till detta än "gratislokaler-na" på Academicum.

GÖRAN LYCKEMARK, fastighetschef vid Sahlgrenska akademien, menar dock att Sahlgrenska akademien inte på något sätt är ute efter att konkurrera med avdelningen för konferens och service.

– Academicum är inte tänkt som ett konferenscentrum, utan som en mötesplats för våra forskare, lärare och stu-

denter. Läget är viktigt, huset är nu den stora entrén till medicinarlängan. Akademiledning och fakultetsledning sitter också där.

Göran Lyckemark påpekar också att det endast är lokaler för internt bruk inom Sahlgrenska akademien som tillhandahålls gratis på Academicum, inte någon fullfjädrad konferensverksamhet.

– Behöver man teknisk assistens, catering eller annan personal får man betala för det. Det kan inte alls jämföras med Wallenberg som arbetar helt kommersiellt.

Det är sant, menar Inger Weijdling, chef för avdelningen för konferens och service. På Wallenberg finns, förutom toppmodern teknik, eget kök, matsal, servicepersonal och alla rättigheter och tillstånd. Det är dessa fördelar man måste rikta in sig på när man marknadsför Konferenscentrum Wallenberg (och GU:s andra konferensanläggningar) internt. Men räcker det? Idag står lokalerna i Konferenscentrum Wallenberg ofta tomma – Birgitta Lützen uppskattar att man inte har mer än 50 procents beläggning.

– VARFÖR SKA VI konkurrera med varandra inom universitet? Varför inte istället utnyttja våra lokaler så att varje konferens eller föreläsning hamnar i den bäst lämpade?

Inger Weijdling efterlyser en diskussion om samverkan kring GU:s konferensverksamheter som sträcker sig över fakultetsgränserna.

– Tänk en ingång med ett gemensamt telefonnummer. Ett par personer sköter bokningarna för hela GU, lyssnar på önskemål och ser till att varje beställare hamnar på rätt ställe. Nu har vi snart ett nytt bokningsprogram som skulle kunna göra det möjligt.

Det förutsätter förstås att lokalpri-

serna jämkas. Vilket innebär att man kanske måste börja ta betalt på många håll inom GU. De flesta fakulteter tillhandahåller nämligen gratis konferenslokaler internt. Till exempel kan man inom Humanistiska fakulteten använda Humanistens stora och lilla hörsal, verksamheter på Konstnärliga fakulteten kan nyttja Artistens konsertlokal och på Handelshögskolan finns Malmstenssalen tillgänglig – inte bara för internt bruk utan för hela GU.

– Det bygger på att lokalen är ledig, säger Mats Edvardsson, avdelningsdirektör på Handelshögskolans kansli. Den är relativt uppbokad och det mesta är undervisning. Vi driver ingen konferensverksamhet på det sättet.

MEN HAN KAN ändå förstå att Malmstenssalen skapar någon form av konkurrens till avdelningen för konferens och service.

– Malmstenssalen ligger ju centralt och huset är relativt fräscht. Det gör den attraktiv. Wallenberg ligger ju lite mer offshore.

Mats Edvardsson tycker det är svårt att uttala sig om Inger Weijdlings förslag om en diskussion kring samverkan mellan GU:s konferensverksamheter.

– Återigen, vi driver ingen konferensverksamhet. Men det är klart att man alltid kan diskutera saken. Fast jag tror att många skulle bli irriterade om vi plötsligt skulle börja ta betalt.

Marianne Edshage, kanslichef på Humanistiska fakulteten, låter också tveksam.

– Jag tror inte det är genomförbart. Det skulle visserligen vara bra med ett gemensamt system, men ett sådant projekt skulle kosta väldigt mycket. Detta är en av nackdelarna med att vara ett stort universitet.

Och nu slopas hyrorna?

Hyran slopas internt för alla lokaler vid konferenscentrum Wallenberg. Verksamheten ska istället stödjas med medel ur en fond som skapades när anläggningen såldes till Akademiska hus.

Om avdelningen för konferens och service får som den vill blir det så.

– **OM DET BLIR** gratis får vi förhoppningsvis en ökad användning av Wallenberg. Då blir också intäkterna för försäljningen av förtäring större, säger avdelningens chef Inger Weijdling.

Men det räcker förstås inte för att kompensera uteblivna hyresintäkter. Mer pengar måste till.

Tanken är att amorterings- och räntepengar på de 23,5 miljoner kronor som GU lånade ut till Akademiska hus när bolaget köpte Wallenberg 1997 ska hjälpa till att finansiera verksamheten. I mars 2004 fanns det drygt fem miljoner kronor i den fond som upprättats för dessa medel. Under de närmaste åren beräknas den få ett årligt tillskott på 1,2 miljoner kronor.

– Wallenberg var från början

en donation från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse. I enlighet stiftelsens önskan ska donationsmedlen användas till konferensverksamhet, vilket stämmer väl överens med vårt önskemål.

Inger Weijdling menar att prissättningen för lokalerna inom GU:s konferens och service måste vara samstämmig. Det går inte att, som idag, ta ganska rejält betalt för Wallenbergssalen och Lyktan samtidigt som man tillhandahåller gratis lokaler i Vasaparken.

– Det finns ett motstånd internt

att betala hyra eftersom GU:s egna lokaler betraktas som fria nyttigheter. Påföljden blir att man hellre väljer att lägga en konferens eller ett seminarium i Vasaparken trots att Wallenberg är bättre lämpat. Det är svårt att konkurrera med något som är gratis, konstaterar Inger Weijdling.

Fotnot: Om Wallenbergs lokaler blir avgiftsbefriade kommer detta endast att gälla intern uthyrning. Externt kommer priserna att ligga kvar. Förslaget ska först diskuteras i chefsgruppen för att därefter lämnas över till rektor som fattar beslut.

Jonsered riskerar bli för dyrt

Handelshögskolan vill ej vara med och betala

Vi har redan bra konferensanläggningar – så vad ska vi med Jonsered till? undrar Handelshögskolan som valt att ställa sig utanför det råd för Jonsereds herrgård som bildades vid nyår.

Jonsered är en anläggning av en helt annan karaktär än andra konferensanläggningar och ska tillfredsställa andra behov, menar Bengt-Ove Boström, ordförande i Rådet för Jonsereds herrgård och verksamhetsansvarig.

JONSEREDS HERRGÅRD är tänkt att fungera som intellektuell mötesplats, både för GU och för personer utanför universitetet.

Men huruvida GU verkligen har råd att satsa på ännu en anläggning råder det delade meningar om. I år ligger kostnaden på cirka 3,7 miljoner kronor som tas ur strategiska medel.

– Vi räknar med att utgifterna hamnar på cirka sju miljoner nästa år, förklarar ekonomidirektör Lars Nilsson. Det handlar om hyreskostnader men också om kostnader för rörlig verksamhet – det måste ju finnas personer som tar emot beställningar och sköter om anläggningen. I dag finns inga övernattningsmöjligheter – ska sådana till ökar naturligtvis utgifterna ytterligare – och då måste vi få hjälp av donatorer.

För att hålla kostnaderna nere kommer man att ha en mycket begränsad stab på herrgården som kan utökas efter behov. Men på Handelshögskolan har man ändå svårt att förstå GU:s nya satsning – särskilt i ljuset av att institutionerna drabbas av nedskärningar på cirka tre procent nästa år.

– Om det bara är konferensverksamhet man vill driva ute i Jonsered blir det en väl dyr satsning, ett par hundra tusen extra i konferenskostnad per vecka, menar Lennart Hjalmarsson, prefekt vid institutionen för nationalekonomi med statistik. Folk orkar ju inte ta sig till Wallenberg – när väl nyhetens behag lagt sig kommer de väl knappast att föredra Jonsered.

BENGT-OVE BOSTRÖM är medveten om Handelshögskolans motstånd mot projektet.

– Men kritiken riktar in sig på själva huset, och bortser från värdet av den planerade verksamheten. De kontakter vi

tagit med tilltänkta samarbetspartners i samhället visar på behovet av den här karaktären av mötesplats. Universitetet borde ha gjort något sådant här för länge sedan, lyder ett omdöme. Att mötesplatsen är belägen i lantlig miljö bara tio minuters tågres från centralen är naturligtvis ett stort plus. Och tanken är ju att anläggningen skall finansieras med donationer. Universitetsledningen arbetar just nu med att få externa finansierare. Vi bedömer möjligheterna som goda eftersom vi där skall skapa en verksamhet som är intressant för omvärlden.

Jonsered ska alltså skapa fler kontaktytor, både inom GU och med det omgi-

vande samhället – det handlar om inspirerande möten över olika gränser, seminarier och mindre konferenser. Det första steget inleddes med invigningen den 28 september. Men förhoppningen är att så småningom kunna starta steg två – vilket innebär tillbyggnader som ger övernattningsmöjligheter för GU:s anställda och andra intresserade.

– Det är inte minst detta Handelshögskolan ställer sig tveksam till, menar Lennart Hjalmarsson. Om herrgården kostar 5-10 miljoner i dagsläget kommer den att kosta uppemot 20 miljoner om man ska bygga till och ha gästforskarbo-städer och en kontinuerligt levande verksamhet där. Och finns det verkligen ett intresse hos institutionerna att låta gästforskare sitta ute i Jonsered? Dem vill man väl i stället ha så nära institutionen som möjligt. Donationer är heller inte gratis. Alternativkostnaden kan vara hög.

– VI TÄNKER OSS kanske inte att Jonsered i första hand ska vara till för gästforskare – utan för GU:s anställda som behöver komma bort en vecka eller två för att göra klart ett arbete eller helt enkelt byta miljö, menar Bengt-Ove Boström. Och vi har fört en diskussion med företrädare för olika fakultetsnämnder om de skulle kunna avsätta en summa pengar för att de egna forskarna ska kunna söka medel för en vecka i herrgården. Det finns ett stort intresse för att skapa övernattningsmöjligheter. Men inget av detta är ännu klart – först gäller det att klara av steg ett och få till stånd en intressant programverksamhet, sedan får vi se om vi går vidare.

Cateringföretag kräver skadestånd av GU

Enligt ett avtal har Cateringföretaget Sodexo rätt att ta hand om alla större beställningar vid konferenscentrum Wallenberg.

Det har GU brutit.

Nu kräver företaget 280 000 kronor för utebliven vinst i kompensation.

MEN DEN SUMMAN tänker inte GU betala. Enligt upphandlingsjurist Johan Pettersson är den uteblivna vinsten för Sodexhos räkning inte mer än 40 000 kronor. Med lite ”plåster på sårerna” har GU erbjudit sig att betala företaget 50 000 kronor.

– Det står klart att GU har gjort fel. Inga beställningar har lagts på Sodexo. Men vi tycker deras krav är oskäliga. De

har räknat på att de skulle ha fått hand om alla beställningar vid Wallenberg och att vinstmarginalen skulle vara 25 procent, säger Johan Pettersson.

ENLIGT AVTALET ska Sodexo bara anlitas vid beställningar över 80 personer. Och vinstmarginalen, den kan diskuteras, menar Johan Pettersson. Därför är det extra anmärkningsvärt att Sodexhos krav från början var ännu högre – närmare 400 000 konor ville man ha i kompensation. Efter GU:s motbud på 50 000 kronor gick man ner till 280 000 kronor.

– Vi fortsätter att förhandla. Problemet är att om detta skulle leda till rättstvist så blir det dyrare för båda parter. Vi vill lösa det här i samförstånd och fortsätta vårt goda samarbete, säger fast-

ighetschef Ingemar Thorén som ansvarar för frågan vid GU.

ÖVERENSKOMMELSEN mellan Sodexo och GU kan ses som ett kompensationsavtal. Sodexo har sedan länge drivit restaurang Rasten på Pedagogen – en verksamhet som varit olönsam och som inför senaste upphandlingsvändan fick mycket kritik från studententhall. Sodexo ville då dra sig ur, men eftersom ingen annan lade bud på verksamheten så ”övertalades” man att fortsätta ytterligare en period. I gengäld fick man det mer attraktiva Cafe Artisten (på villkor att man förbättrade kvalitén där) och de större beställningarna vid Wallenberg fram tills nästa cateringupphandling.

Men sedan Wallenbergs kök förra året

uppgraderades från uppvärmningskök till tillagningskök har avdelningen för konferens och service även klarat av att ta hand om större beställningar själva. Eftersom man inte lade ut dem på någon annan menar avdelningens chef Inger Weijlding att man inte begått något avtalsbrott.

– Vi har gjort det som varit mest ekonomiskt fördelaktigt för verksamheten. Dessutom hade vi också närheten till ett eget kök. Vi upplevde det då som fyrkantigt att anlita Sodexo som cateringfirma.

På Sodexo har man valt att inte kommentera ärendet.

Tentamensfusket ökar vid GU

Sex utländska studenter på kursen Scandinavian Studies vid Centrum för kulturstudier har avstängts för tentamensfusk.

Ytterligare två studenter, vars ärenden ännu inte avgjorts, riskerar avstängning.

Detta innebär att antalet fusk-ärenden i år vid GU är uppe i 16 stycken – lika många som vanligtvis avslöjas under ett helt år.

ETT SMÄRTSAMT uppvaknande, så beskriver lektor Thomas Bossius känslan när han upptäckte flera fall av misstänkt tentamensfusk på Scandinavian Studies – kursen han ansvarar för.

– Allt som universitetet står för faller ju med sådant här, hela kunskapssynen. Tyvärr tror jag att fusk är vanligare än man tror.

Men det är svårt att upptäcka. De aktuella fallen, varav sju handlar om plagiering av texter på Internet, avslöjades av en slump.

– Två av studenterna redovisade delvis samma svar på en hemtentamen och vi trodde de hade samarbetat, vilket inte

var tillåtet. Men de erkände att de ovetandes hade plagierat samma text på Internet.

Thomas Bossius satte sig då och gick igenom hela tentamenshögen – skriven på engelska om svensk historia – tillsammans med sin sekreterare.

– Vi kopierade nyckelfraser i studenternas svar och slog på Google. Vi fick träffar på olika saker som turistinformation, en koreansk uppsats och en gratis uppslagsida, Wikipedia, som hade väldigt snygga svar.

DETTA GJORDE fusk lite väl uppenbart. Studenterna, varav flera är kineser, varvade perfekt engelska i ett svar med knackig i nästa. För det blev fyra av dem avstängda i sex veckor, medan en student, som hade kopierat sju, åtta sidor rakt av, får hålla sig ifrån GU i åtta veckor. Än värre är det för den kines som förutom hemtentamen också hade en vanlig hederlig fuskklapp med sig till en skriftlig tentamen på kursen. Han stängs av i tio veckor. En annan kines med fuskklapp dömdes till sex veckors avstängning av disciplinnämnden. Och två studenter har

alltså inte fått sina ärenden avgjorda...

De flesta av de utländska studenterna har förklarat sitt agerande med att de inte kände till att reglerna var så hårda i Sverige.

– En rysk tjej menade att hemma hade plagieringen kanske lett till dåligt betyg, men inte till avstängning. Och i Kina förväntas man lära sig texten utan till. Svamlar man med egna ord får man sämre betyg. Så det bästa svaret fanns helt enkelt på Internet, säger Thomas Bossius.

Förvaltningsjurist Kristina Ullgren menar, liksom disciplinnämnden, att förklaringarna inte håller.

– Det är som att köra på vänster sida av vägen för att man aldrig har hört talas om att högertrafik gäller i Sverige. Studerar man på universitetsnivå borde man känna till de fundamentala regler som gäller.

DE SENASTE FEM åren har hon fått allt fler plagieringsfall på sitt bord. Antalet fuskärenden har dock legat konstant kring 15 fall om året. Tills nu. Frågan är nu vad GU kan göra för att motverka plagiering?

Thomas Bossius delar i fortsättningen ut extra tydlig information i samband med varje tenta – information som klargör att plagiering och fusk leder till att man bli avstängd från undervisningen. För utländska studenter (de aktuella studenterna är alla så kallade free movers som syr ihop sin egen utbildning) kan det få konsekvenser när de ska förnya sitt studentvisum.

– FLERA AV STUDENTERNA var oroliga för att de inte skulle få stanna. Hade de förstätt vad de gav sig in på kanske de hade avstått från att fuska.

Thomas Bossius menar också att man som lärare måste fundera på hur man ställer sina tentamensfrågor och – inte minst – börja göra stickprov.

– Det här var ju första gången vi kontrollerade en tenta. Och så hittade vi flera fuskfall. Numera gör jag alltid stickprov. Det tar inte så lång tid. Än så länge har jag inte stött på något misstänkt fusk.

Lars Nicklason

113-åring firar 50 år i år

Göteborgs högskola blev 1954 Göteborgs universitet när den slogs samman med den Medicinska högskolan. Den grandiosa invigningen ägde rum den 2 oktober 1954 och den 2 oktober i år är det tänkt att universitetet skall fira de 50 åren. Alla anställda och studenter kommer att bjudas in till en festlighet på Artisten den dagen, som kommer att innehålla ett omväxlande program. Det är också det som blir inledningen på årets upplaga av Universitetets vecka, 1–10 oktober. I nästa nummer av GU Journalen kommer vi att berätta mera om den något åldriga 50-åringen.

Svenska
Läkaresällskapet
är den svenska
läkarkårens
vetenskapliga
organisation med
syfte att främja
vetenskap, utbildning
och kvalitet
inom hälso- och
sjukvård

Risker och nytta med alkohol

– vad är myt och vad är verklighet?

Den 30 september – 1 oktober 2004 arrangerar Läkaresällskapet Berzelius-symposiet *Drinking Alcohol – Risks and Benefits* i London.

Svenska föreläsare är Sven Andréasson, Håkan Leifman, Lars Håkan Nilsson, Thor Norström och Anders Waldenström.

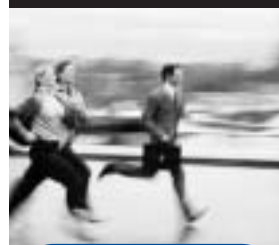
Symposiet arrangeras i samarbete med Royal Society of Medicine, London

Program, anmälningsblankett och deltagaravgifter: www.svls.se

Frågor besvaras av Christer Edling,
telefon 08-440 88 88, christer.edling@svls.se

Svenska Läkaresällskapet · Box 738 · 101 35 Stockholm

GU DATORN

Mobil
lättvikts

Mobil

Stationär

Köp den av Computime

Vi är ramavtalsleverantör av persondatorer, bildskärmar och tillbehör

GU:s PC-Utvärderingsgrupp gav
Computime högsta möjliga poäng på:

- ✓ Referenser (interna, externa)
- ✓ Service / Support
- ✓ Leverans / Logistik / Säkerhet

COMPUTIME
ELECTRONICS AB

Kungspporten 3A, 427 50 Billdal
Tel 031-91 41 69, Fax 031-91 32 18
E-post info@computime.se

www.computime.se

GU lär ut barfota-tv

De kallar det barfota-tv – den kurs i praktisk videoproduktion som Universitets-tv ger i samarbete med Nätuniversitetet.

Kursen vänder sig till alla lärare, fotografer och andra intresserade vid universitet och högskolor som vill lära sig använda de många möjligheter den allt enklare och billigare tekniken ger upphov till.

VIND-PROJEKTET har till syfte att öka och förbättra användningen av video i framför allt de distanskurser som ges inom ramen för Nätuniversitetet. Målet är att skapa produktions-team med lärare och fotografer vid de olika lärosätena.

Kursen inleds med tre dagars workshop. Då står det rent praktiska hantverket i fokus.

– Det handlar om att lära genom att göra, berättar Anette Carlsson, en av Universitets-tv:s producenter och programledare.

Tillsammans med projektledaren Henrik Axlid och producenten och fotografen Dieter Stöpfunghoff står hon för den praktiska undervisningen.

– Vi lär ut grunderna i digital redigering och presentationsteknik och ger tips på rationella rutiner. Det sker i samband med att deltagarna producerar en kortfilm som vi sedan diskuterar och går igenom. Antalet deltagare per workshop är mellan 25 och 30 och hittills har det inte varit några problem med att fylla kurserna. Sedan utbildningen startade i juni 2003 har över hundra personer gått kursen. Förutom praktiska övningar där deltagarna lär sig att hantera en videokamera och digital redigering ingår också teori – bland annat bildberättande, dramaturgi och manus-skrivande. Kursen vänder sig både till den som redan kan en del – som fotografer, tekniker, multimediepedagoger – och till den som aldrig hållit i en videokamera förut. Att kursen är upplagd på

ett sådant sätt finns det en särskild tanke bakom – när man producerar en video måste man kunna samarbeta – och personer med olika kunskaper och erfarenheter arbetar ofta tillsammans.

– Inga slamriga armband? frågar Anette Carlsson kursdeltagaren Eva Hedberg från högskolan i Trollhättan/ Uddevalla som redan står framför kameran med en mikrofon i handen. Håll kontakt med mig i ögonvrån, jag ger tydliga signaler om när det är dags att börja, när halva tiden gått och när du måste avsluta. Ta det lugnt – nu kör vi.

– **DET SOM ÄR** mest värdefullt för mig är de praktiska övningarna, förklarar Hector Gomez, kursdeltagare från Luleå tekniska universitet. Det är bra med teoridelar också – men att läsa om hur man gör och att verkligen göra det är alltid två helt olika saker. Jag uppskattar också att våra lärare är personer som själva är mitt uppe i olika former av arbete med tv. De har själva gjort det här så många gånger att de vet vad som fungerar i praktiken – och vad som kan gå snett.

Som tekniken till exempel.
– Kolla alltid en extra gång, påpekar Anette Carlsson. Även om man är aldrig så säker på att alla sladdar sitter på plats när man går på eftermiddagen är det alltid något som hamnat fel när man kommer igen på morgonen och ska börja spela in.

DET HAR VARIT viktigt att göra kursen intressant för deltagare från alla delar av landet. Därför är workshoppen inte bara gratis – även lunch ingår. Resa och uppehälle måste dock deltagarna bekosta själva.

– De fysiska träffarna är helt outhärliga både ur kreativ och pedagogisk synvinkel, berättar Henrik Axlid. Men även nätet spelar stor roll – de deltagare som tagit sig tid att gå genom VIND:s

hemsida och följa instruktionerna där har genomgående gjort de bästa och mest genomtänkta produktionerna. För efter de tre inledande dagarna är det meningen att var och en ska gå hem till sin egen högskola för att med stöd av hemsidan och våra föreläsare fortsätta produktionen. Kursen avslutas med ett tvådagars workshop för utvärdering och respons.

”DET ÄR NÖDVÄNDIGT att både kunna teckna och beskriva” skrev redan Leonardo da Vinci för femhundra år sedan. ”Förevisa allt för alla så långt det är möjligt – det vill säga saker som är synliga för synen och de som är hörbara för hörseln. Om något kan uppfattas av flera sinnen, förevisa så detta för flera sinnen...” skrev den store pedagogen Johan Amos Comenius på 1630-talet.

– Värdet av att använda bilder i undervisningen har man insett långt innan kameran blev uppfunnen, påpekar producenten Dieter Stöpfunghoff. Det är synd att gammal kunskap inte traderas längre – vi försöker hela tiden uppfinna hjulet på nytt. Det är därför jag under kursens gång bland annat berättar om människor som levtt tidigare i historien och om vad de tänkt. Den här kursen handlar ju mycket om att entusiasmera – och att undervisa lärare hör till de viktigaste framtidsuppgifter som finns. Det är dessa lärare som sedan ska fånga sina studenter, och om och om igen vinna sin publik. De måste ständigt ge stimulans – till ett nytt ämnesområde eller en ny bok. Där hoppas vi att videofilmen kan fungera som en inspirationskälla. För rätt använd är den förstas ett fantastiskt redskap i undervisningen.

Eva Lundgren

Kursen är en del av Nätuniversitetets VIND-projekt och ett samarbete mellan Göteborgs universitet, Nätuniversitetet, Blekinge tekniska högskola och UR.

Nu bör DAMP-etiketten tvättas bort

I **DET FÖRRA NUMRET** av GU Journalen ställde jag några frågor till rektor Svedberg angående ärendet om DAMP-forskningen. Rektorn gav en replik, men av någon anledning besvarade han inte någon av mina frågor. Jag tar det därför en gång till.

Rektor Svedberg uppger i GU Journalen nr 2 2004: "Det finns bara två personer i världen som framkastat misstankar mot Gillberggruppen. Internationellt sett råder full enighet om att vad Gillberg och hans kollegor kommit fram till är stabila resultat som upprepats i andra länder."

Rektor försäkrar alltså två saker: dels att det bara är två personer i hela världen som är kritiska, dels att det råder internationell enighet om DAMP. Jag "falsifierade" båda dessa, som det heter inom vetenskapsteorin, genom att visa dels att DAMP är praktiskt taget okänt internationellt sett, dels att flera av de bästa forskarna inom området som känner till DAMP-begreppet är *mycket* kritiska till det. Framför allt tog jag upp världens främsta auktoritet i detta ämne, Sir Michael Rutter, som har visat

att DAMP-diagnosen inte har vare sig intern eller extern validitet, vilket är detsamma som att säga att det bygger på dålig forskning, är ovetenskapligt och inte bör användas kliniskt.

Därefter ställde jag frågan *vilka källor* eller *vilken informant* rektorn har för sitt påstående att det bara är två personer som är kritiska och att det råder internationell enighet om DAMP-begreppet.

I stället för att besvara frågan hänvisar rektor till en DN-artikel där 12 svenska forskare ställer sig bakom Gillberg. Det är välkänt, liksom även att 29 forskare i samma tidning samma vår ställde sig bakom Eva Kärfve. I en kontrovers finns det alltid anhängare på olika sidor. Det besvarar på intet sätt min fråga.

REKTORN HÄNVISAR också via Russel Barkley till ett konsensusutlåtande. Men detta utlåtande handlar om ADHD, vilket inte är detsamma som DAMP. Och min fråga gällde inte ADHD utan just DAMP.

Nu skriver Gillberggruppen och rektor Svedberg gärna ADHD/DAMP. Men

man kan inte skydda DAMP genom att när så passar koppla det till ett vedertaget begrepp. Antingen är ADHD och DAMP samma sak, och då räcker det med ett begrepp. Eller också är så inte fallet, och då får man faktiskt ange vilken diagnos man menar.

FÖRUTOM FRÅGAN om hur rektorn kan påstå att det råder full internationell enighet om DAMP-begreppet och hur han kan påstå att det bara är två personer i hela världen som är kritiska ställde jag ytterligare några frågor. En gällde vad rollen som rektor för ett universitet egentligen innebär. Vilket ansvar har en rektor, som statligt anställd tjänsteman, att vara oväldig vid en kontrovers av det aktuella slaget? Är det hans uppgift att vara part i målet, eller är det att agera sakligt och neutralt? Vilket ansvar har rektor att ta reda på att det han officiellt anför är korrekt?

Dessa frågor blir än mer relevanta i och med att Göteborgs universitet har spelat en icke betydelselös roll i den senaste händelseutvecklingen, med över-

klaganden, förstört råmaterial osv.

Slutligen vill jag ge en allmän kommentar. Med tanke på alla omständigheter och turer som lett fram till att Gillberggruppens rådata nu är förstört återstår enligt min mening endast en rimlig tolkning. Förstörelsen är ett tyst medgivande av att Rutter, Kärfve, Elinder med flera hela tiden har haft rätt; att stora brister föreligger i materialet och i den forskning som bygger på detsamma varför materialet inte har kunnat uppvisas för kritisk granskning. Därför återstår två uppgifter. Den enklare av dessa är att radera DAMP-begreppet ur den vetenskapliga vokabulären. Den andra är att på något sätt återställa möjligheterna för dem som erhållit diagnosen DAMP. De bör åtminstone erbjudas en ny undersökning där de får DAMP-etiketten borttvättad. Precis som Volvo återkallar bilar med defekter måste bristfälliga vetenskapliga diagnoser kunna återkallas.

Thomas Brante

PROFESSOR I SOCIOLOGI
ÖREBRO OCH LUNDS UNIVERSITET

Replik: **PROFESSOR** Thomas Brante upprepar de frågor till mig som han ställde i senaste numret av GU Journalen och som jag svarade på där. Hans frågor utgår från två meningar i en artikel i GU Journalen nr 1 2004 av chefredaktören Allan Eriksson baserad på en intervju med mig.

Den första meningen i intervjutexten lyder på följande sätt: "Det finns bara två personer i världen som framkastat

misstankar mot Gillberggruppen." Med detta avsåg jag de allvarliga misstankar om oredlighet i forskning som framförts av Elinder och Kärfve. I artikeln framgår detta klart av den efterföljande texten.

Den andra meningen lyder som följer: "Internationellt råder full enighet om att vad Gillberg och hans kollegor kommit fram till är stabila resultat som upprepats i andra länder." Stöd för detta påstående finns i de referenser som jag angav i mitt svar till professor Brante. Jag hänvisade

där till skriftliga uttalanden från totalt ett hundratal svenska och utländska forskare. De 12 framstående svenska forskarna från fem olika svenska universitet skrev bland annat att "... bred samsämmighet om adhd-damp-begreppet råder inom forskarsamhället, grundat på data som gång på gång reproducerats, och kunnat omsättas i framgångsrik klinisk behandling".

Professor Brante avslutar sitt inlägg med att spekulera om orsakerna till att

det aktuella forskningsmaterialet förstördes. Göteborgs universitet har som bekant överlämnat till åklagare att pröva frågan om de personer som genomförde destruktionen av materialet gjort sig skyldiga till straffbelagd handling. Dessa förstörde materialet med hänvisning till de löften om sekretess som lämnats till de enskilda personer som ingick i undersökningen för att skydda deras integritet.

Gunnar Svedberg
REKTOR

Forskningsmaterialet tålde ingen granskning

I **MÅNGA ÅR** har nu forskare vid Göteborgs universitet försökt skydda ett vetenskapligt källmaterial från att kontrolleras av utomstående: 100.000 sidor, 22 hyllmeter vetenskapliga data, som 4 doktorsavhandlingar, otaliga artiklar, officiella riktlinjer och strategier inom vård, omsorg och skola bygger på gällande de så kallade "bokstavsbarne" (DAMP, ADHD mm). Det avgjorde om 12.000 eller 260.000 barn skulle klassas som sjuka. Det styrde resursfördelningen i skola, sjukvård och forskning, utredningar, diagnoser och behandling, finansieringen av tjänster och forskningsprojekt – alltså helt omätliga konsekvenser.

Misstanken om ett omfattande forskningsfusik växte när forskarna försökte skydda materialet med alla – även lagstridiga – medel: tjänstefel, förtal, rättsobstruktion, domstolsstrots och nu än värre: olagligt förstörande av ett skattefinansierad forskningsmaterial av mångmiljon-

värde. Några av Gillbergs medarbetare, bland dessa hans fru, svarade för denna aldrig skådade, desperata aktion, att för all framtid förhindra en kontroll genom att förstöra materialet i en papperstugg. Gillberg var givetvis bortrest och "viste inget..." Detta skedde efter att även det senaste i en lång rad domstolsutslag hade fastställt att offentlighetsprincipen (som stadgar att statsmakternas verksamhet, vilken universitetsforskningen tillhör, bör kunna granskas) väger tyngre än enskilda inkompetenta forskares otillåtna och därför värdelösa löften. Till en forskares kompetens hör nämligen också att vara informerad om vilka lagar som styr hans verksamhet.

I **FLERA ÅR** hade man med olika tricks och fördröjningar (JO har överlämnat ärendet till åklagaren att utreda "tjänstefel"), med osanningar och personangrepp försvarat materialet. Man försökte

strypa kontrahenternas forskningsfinansiering och få dem uppsagda. Man har slösat bort offentliga medel för lönlösa advokatsatser, 323.000 kronor till en privat advokatbyrå, som sedan avsåg sig detta "omöjliga" uppdrag, efter att även universitetets egna jurister viftat bort det – originalton: "Den största och mest pinsamma fadäsen i vårt universitets historia!" Allt förgäves – lagen sade fem gånger: Lämna ut materialet!

ÄVEN FORSKARE bör inte utan påföljd kunna ignorera grundlag och domstolsutslag, offentlighetsprincipen, JO- och PO-yttranden och vetenskapsetiska regelsystem. Gillberg har under årens gång upfunnit egna lagar, som kolliderar med Sveriges grundlag, och han har animerat kollegor över hela landet att offentligt ta ställning för hans lagstridiga försök att förhindra en granskning av ett källmaterial som dessa själva aldrig hade

sett. Dylika sympatitvringar står med nödvändighet på lerbotten, ty de grundas enbart på tro. Den ene tror på Jesus, den andre på Alcalá, den tredje på Gillberg. Vi alla minns hur Knutbyförsamlingen i vaggande allsång viftades med armarna sjöng ut sin tillförsikt att pastorn var oskyldig. Tappra och oinformerade visade de sin solidaritet med en – efter egen uppfattning – "förtalad" hedersman. Snarlikt är det med det svenska dampfrälset. När nu det omtvistade källmaterialet från 20 års skattefinansierad forskning förstördes (det finns faktiskt idag ingen åberopbar svensk dampforskning mer!) hellre än att man lät det granskas, så förstärks också den mest troende: Detta material tålde uppenbart ingen granskning. Så blev utgången desperat och avslöjande – ett slags barnpsykiatriskt vetenskaps-Knutby.

Dr. med. M.G. Koch
REGLÄK K3, EPIDEMIOLOG

Påståenden om vilseledning saknar grund

DAMP-FORSKNINGENS vetenskapliga fundament, som tillhör Göteborgs universitet och som förvarats i universitetets lokaler, finns inte längre. Forskarna har i en papperstugg destruerat källmaterialet (22 hyllmeter!) ”i sin helhet”.

DAMP-begreppet är en svensk konstruktion, som saknar internationell förankring. Socialstyrelsens utredare Tomas Ljungberg skriver (01-05-20): ”Uppenbart är att DAMP är ett vidare begrepp än ADHD”. DAMP-begreppet har med andra ord betydligt större ”fångstarmar” än ADHD. Personer med DAMP-diagnos måste därför nu fråga sig om diagnosen är korrekt och om den

verkligen uttalar sig om ett medicinskt, medfött och livslångt funktionshinder.

När forskning ifrågasätts kan en universitetsrektor begära en utomstående och oberoende granskning t ex i Vetenskapsrådets regi. I denna fråga valde rektor Gunnar Svedberg att inte utnyttja den möjligheten. Universitetets egna jurister åsidosattes. En privat advokatfirma anlätades till en kostnad av 323 329 kronor. Bortkastade pengar. Universitetet har redan förlorat tre mål i kammarrätten. JO har redan riktat ”mycket allvarlig kritik mot Göteborgs universitet”. JO har vidare funnit att universitetet ”genom att avsevärt fördröja

domstolens prövning ... satt rättssäkerheten ur spel” (1). Därutöver har JO funnit ”anledning att anta att tjänstefel ... begåtts av befattningshavare vid Göteborgs universitet” och beslutat att ”inleda en förundersökning angående sådant brott” (2).

Istället för att verka för forskningens öppenhet har Gunnar Svedberg valt mörkläggning. (Misshushållning av allmänna medel?)

Istället för att följa lagar och domstolens beslut har Gunnar Svedberg valt domstolstrots (under utredning av JO).

Istället för att godta domstolsutslag skyller Gunnar Svedberg juridiska motgångar på att Elinder och Kärffe har

”vilselett” Kammarrätten. Upprörande påståenden då de saknar grund (3).

Vetenskapsjournalisten MarieLouise Samuelsson ställer frågan: ”Vad händer med anslagen från Vetenskapsrådet för pågående forskning? Får forskare nya pengar om man visat sig kapabel att radera källorna (4).

Leif Elinder
LÄKARE

1. JO, dnr 3591-2002.
2. JO, dnr 1568/1606 - 2003.
3. Vgs kammarrättens dom 2003-02-06, dnr 6208-2002.
4. Expressen, 2004-05-13.

Forskarutbildningen snart en utopi?

STATSVETENSKAPLIGA institutionen är inte den första och troligen inte heller den sista institutionen som tvingas stänga doktorandutbildningen. Flera andra institutioner, som exempelvis sociologiska, geovetenskapliga och biokemi, har likande ekonomiska problem.

I egenskap av doktorandombudsman vid Filosofiska Fakulteternas Studentkår, FFS, har jag till uppgift att ta tillvara doktorandernas intressen. Och många doktorander är bekymrade just över bemötandet när de ska antas till forskarutbildningen. Det händer också att bristen på pengar gör att doktorander får sluta forska, dvs avbryta sin utbildning, innan de fått ut någon examen.

Jag har stött på många egendomliga ekonomiska lösningar för att institutionerna vid GU ska kunna anta doktorander. Flera institutioner tvingar doktoranderna att finansiera sin utbildning genom att ta studielån i ett eller två år. Jag har haft många och långa samtal med oroliga doktorander som tycker

att det är orimligt att en akademiker, som oftast har försörjningsbörda, skall ta ytterligare lån för att kunna påbörja sin forskarutbildning. Ett sådant förfaringsätt står dessutom direkt i strid med lagstiftningen. I 9 kap 3 § i högskoleförordningen anges att en fakultetsnämnd inte får anta någon doktorand till forskarutbildning utan att utbildningsbidrag samtidigt beviljas. Fakulteterna kan dock anta doktorander om de har någon annan form av finansiering, under förutsättning att den kan säkras under hela utbildningen. De finansieringsformer som avses är i första hand stipendier eller att någon annan, exempelvis arbetsgivare, bekostar utbildningen. Annan finansiering är icke tillåten.

FLERA UNDERSÖKNINGAR, exempelvis Doktorandspeglan 2003, pekar bl a på att doktoranderna har en dålig arbetsmiljö och att långtidssjukskrivningarna bland doktorander ökar. Vidare har det framkommit att flera doktorander

påbörjar sin forskarutbildning utan att vara formellt antagna, sk skuggdoktorander. Detta utnyttjas även vid GU. Motiven sägs vara att man vill förlänga studietiden och att institutionerna skall pröva doktoranderna först innan de formellt antas. Den som inte är formellt antagen binder inte institutionen till ett försörjningsansvar och omfattas inte heller av några regelverk som reglerar rättigheter och skyldigheter. Detta förfaringsätt står också i strid med högskoleförordningen och är lika allvarligt som att uppmana doktorander att ta studielån. Tanken med den nya högskolereformen är just att en doktorands försörjning skall vara klar vid den formella antagningen.

Det allvarliga ekonomiska läget är inte specifikt för GU. Vid Stockholms universitet ser det nästan likadant ut och frågan är om inte forskningen vid de stora lärosätena urholkats. Medlen har regnat över de nya högskolorna trots att de helt saknar forskarmiljö. De stora

lärosätena har fått nöja sig med betydligt mindre pengar fastän det är här de goda forskarmiljöerna finns, som det tagit många år att bygga upp. Man måste naturligtvis ställa frågan om hur regeringen har tänkt i dessa frågor särskilt som man säger att antalet doktorsexamina ska fördubblas. Hur skall detta ske?

DET ÄR KRIS vid de stora lärosätena. Jag tror att Sverige är för litet för att kunna skapa goda forskningsmiljöer vid så många lärosäten som planeras. Jag har inget mot de nya högskolorna, tvärtom, men det ökande antalet högskolor får inte leda till att forskningen på sikt, vid de stora lärosätena, blir lidande. Därför är det hög tid för oss alla till samling för att få regeringen att förstå.

Marie Tuula-Karlsson

DOKTORANDBUDSMAN
FILOSOFISKA FAKULTETERNAS STUDENTKÅR
SAMT UNIVERSITETSLEKTOR I JURIDIK

Göteborgs universitet sviker studenterna

GÖTEBORGS UNIVERSITET gillar att marknadsföra sig som det största universitetet i Sverige, och också som det universitet som har det bredaste och största utbudet av kurser. Visserligen säger inte kvantiteten av kurser någonting om deras innehåll, men det är ändå gott och väl med stor valfrihet. Från studentkårshåll ser vi dock med stor oro på ett problem som ser ut att bli allt större, nämligen problemet med allt för hård konkurrens om platserna på fortsättningskurser. På vissa institutioner kan det krävas så mycket som 120 högskolepoäng för att bli antagen till B- och C-kurser. Än mer allvarligt är att det verkar

som att man från universitetets håll ser detta som någonting positivt. Då det visserligen ger ett mycket gott betyg till dessa kurser, ger det ett uselt betyg till ledning och planering. Det är inte acceptabelt att man skall behöva läsa i tre år för att ändå riskera att bli bortlottad från en plats på en B-kurs.

Ett annat stort problem är otydligheten kring det hela. När det i kurskatalogen står att det krävs en termins studier för att bli behörig till en kurs är det inte många som anar att det i själva verket behövs sex terminers studier för att ha chans till en studieplats.

Anledningarna till att det blivit på

det här viset är säkert många, men ett av de stora problemen ligger troligtvis i att programstudenter har platsgaranti på en del kurser som även går som fristående. Att detta medför en stor orättvisa mot de studenter som väljer att själva utforma sin examen behöver väl knappast nämnas.

I RÄTTVISANS NAMN borde Göteborgs universitet erbjuda ALLA sina studenter platsgaranti på fortsättningskurser. Givetvis inser vi från FFS, som organiserar flertalet av universitetets fristående kursstudenter, att detta inte är någonting som går att införa över en natt och att det skulle krävas mycket resurser. Men vi

kräver att universitetet i alla fall tar problematiken på allvar och arbetar för att på sikt kunna erbjuda studenterna plats på de utbildningar de vill ha.

Man skulle komma långt med bättre planering och information. Vi ser ”kursuniversitetet” som någonting mycket positivt som främjar valfrihet, öppenhet och bildning. Men tills dess situationen för många av dem som läser fristående kurser förbättras bör universitetet akta sig för att ge sig själv detta epitet.

Gustaf Lindblad och Pär Wiktorsson

FILOSOFISKA FAKULTETERNAS STUDENTKÅR

Gamla osynliga strukturer förblindar

Lena Johannesson, konst- och bildvetenskap, ställer frågan till Christer Ahlberger om varför kvalitativa frågor så ofta förvandlas till kvantitativa frågor?

Stafettpinnen

SOM NYBLIVEN DEKAN vid Humanistiska fakulteten har jag haft flera tillfällen att begrunda frågan om varför kvalitativa frågor så ofta förvandlas till kvantitativa när vi talar om universiteten.

Vid närmare eftertanke kan frågan, liksom de flesta

andra, beskrivas ur fler aspekter. En av dessa är att ta fasta på den jämförelsevis låga prislappen för humanistiska studenter. Att de argument som presenteras för den låga tilldelningen är kvantitativa, som lokal- eller materialkostnader, kan inte dölja det faktum att prislappen trots allt utgör ett ”värde” på de humanistiska studenterna. Emellertid uppfattar jag det som mindre fruktbart att stämma in i den eviga klagosången över orättvisa fördelningssystem. Mer givande förefaller det vara att närmare bringa klarhet i de generella krafter som gör att vi, alltså även humanister, har en tendens att förvandla kvalitativa frågor till kvantitativa.

I den ständiga kamp som pågår om håstar, håpar och antal bidragsrum eftersträvas tydlighet, transparens och rättvisa. Det sätt på vilket detta vanligen görs är med olika typer av mer eller mindre sinnrika konstanter och kvoter räkna ut den mest rättvisa tilldelningen. Kvantifieringen ger helt enkelt en ram för diskussionen som alla kan vara överens om. Detta är förmodligen det enkla svaret på frågan om varför kvalitativa frågor så ofta blir kvantitativa när vi talar om universiteten. Emellertid bör svaret betraktas som väl enkelt och knappast tillfredsställande för en mer nyanserad förståelse av frågan.

ETT SÄTT ATT NÄRMA SIG problemet är att närmare skärskåda följande två företeelser vid universitetet: *storleken* och *det akademiska ledarskapet*.

Storleken sägs ju ibland inte ha någon betydelse, men det har den för universitetet. Inte bara Göteborgs som är ”ett av de stora i Europa” utan även andra lärosäten profilerar sig med sin storlek. Det finns en påtaglig stolthet hos stora universitet, stora fakulteter och stora institutioner över att vara just stora. Samtidigt förstärker storleken den heterogenitet som finns i universitetsvärlden. Nya ämnen skapas, färre försvinner och skillnaderna mellan och inom ämnena ökar när alla profilerar sin egenart. Att utifrån kommande politiska och ekonomiska krafter dessutom intervenerar gör att enheten i föreställningar om vad som är akademiska kvalifikationer löses upp. I denna amorfa och heterogena värld, där bedömningar om vad som är god undervisning och forskning uppfattas som alltmer relativt, vågar allt färre sig på att bedöma något annat än sin

egna smala nisch. Om ingen kan eller vågar ifrågasätta den kvalitativa verksamheten vid olika fakulteter eller institutioner hemfaller man lätt till räkningens ädla konst. Därmed skapas en bild av genomskinlighet och rättvisa. Det blir helt enkelt behändigt att gömma sig bakom till synes mätbara och utbytbara mått och samtidigt värja sig från de svåra kvalitativa frågorna.

EN VIKTIG FAKTOR för belysning av frågan är sannolikt också det akademiska ledarskapet. Uppdraget som prefekt eller dekan är tidsbegränsat och innehavaren väljs under en viss mandatperiod. Det innebär att många av de beslut som tas där kollegor drabbas en dag kommer att slå tillbaka när perioden är slut. Det akademiska ledarskapet blir därför begränsat av gamla och, för utomstående, osynliga strukturer. Stort inflytande inom universitetsvärlden har ofta den sluge maktpolitiker som håller sig undan de formella ledarfunktionerna och istället verkar i det fördolda. Dessa ”osynliga” makthavare har en tendens att dyka upp likt vålnader när beslut skall tas. För att undvika framtida problem är det därför rationellt, att istället för att genomföra oönskade beslut byggda på kvalitativa argument, fortsätta räkna och invänta mandatperiodens slut. Därmed förvandlas de svåra kvalitativa frågorna till kvantitativa.

Under det senaste decenniet har universitetet genomgått fundamentala förändringar samtidigt som universitetskulturen fortfarande genomsyras av det gamla tänkandet. I själva verket är det två oförenliga kulturer, med å ena sidan massundervisning, extern styrning och professionaliserad ledning och å andra sidan elitundervisning, akademisk självständighet och professorsstyre, som möts. Utan att ta ställning till om det är av ondo eller godo menar jag att det är just i denna konflikt, mellan gammalt och nytt, som svaret till frågan om varför kvalitativa frågor så lätt blir kvantitativa ska sökas.

Christer Ahlberger
Dekanus, Humanistiska fakulteten

När jag nu ska lämna pinnen vidare vill jag ge den till Lars-Erik Olsson (LEO) vid IPD som jag tycker kan besvara den idag viktiga frågan om hur han menar att den optimala lärarutbildningen ska se ut.

Kunglig invigning

- **TJÄRNÖ MARINBIOLOGISKA** laboratorium är som en pärla för Göteborgs universitet, sammanfattade rektor Gunnar Svedberg vid invigningen av den nya laboratoriebyggnaden – *Lars Afzelius-laboratoriet* – den 4 juni. Gunnar Svedberg refererade också till universitetets marina profil, och att Tjärnö marinbiologiska laboratorium är en del i detta.

Akademiska Hus har gjort den hittills största om- och tillbyggnaden av Tjärnölaboratoriet. *Lars Afzelius-laboratoriet* – uppkallad efter laboratoriets dynamiske föreståndare 1974-99, som gick bort 2001 – är med sina 1300 m² ett värdefullt tillskott för marinekologisk forskning. Dessutom har delar av kursbyggnadens två nedre våningar renoverats och en förrådsbyggnad uppförts. Den totala kostnaden är 45,5 miljoner kronor.

Under invigningsceremonin kom två dykare upp ur viken med en tångomgärdad bronsplakett med texten *Lars Afzelius-laboratoriet*. Den transporterades av en 75-hövdad kedja av Tjärnölaboratoriets anställda fram till Kronprinsessan Victoria, som hängde plaketten på plats.

Martin Larsvik

Det diffusa universitetet blir greppbart för lekmanen

DEN 24 APRIL var en speciell dag. Himlen var blå och solen sken på uppklädda föräldrar, barn och vänner som samlats utanför Konserthuset. Därinne var det kritiska tänkandets främsta elit i Sverige samlad. Många års hårt arbete och forskning skulle tillerkännas femtiosex kollegor på GU som blev professorer.

Ceremonin inleddes med ståtlig inmarsch. Rektor och prorektor gick främst, följda av dekanerna i sina högtidsdräkter. De nya professorerna – *installandi*

– var de mest välklädda i stan. I havet av svarta frackar var kvinnornas vackra klänningar glada färglickar i guldlamé, rosa paljetter och ljusgrönt siden.

Installationsceremonin gick till så att rektor Gunnar Svedberg fakultetsvis gick igenom samtliga installandi med orden [*namn*] – *du installeras härmed som professor i [ämnet] – välkommen!* och avslutade genomgången med att deklamera: *ni nya professorer vid [fakultetens namn] hälsas välkomna till GU. En trumpetfanfar ljöd.*

De ceremoniella installationerna växades med musikalisk underhållning men det var ändå professorernas spirituella och personliga kåserier som bidrog till att göra installationen minnesvärd. De representerade GU:s bredd och bidrog till att göra det ofta otydliga och diffusa universitetet greppbart för lekmanen. Frågan är om inte alla anställda borde vara med om åtminstone en professorsinstallation?

Gustav Bertilsson Uleberg

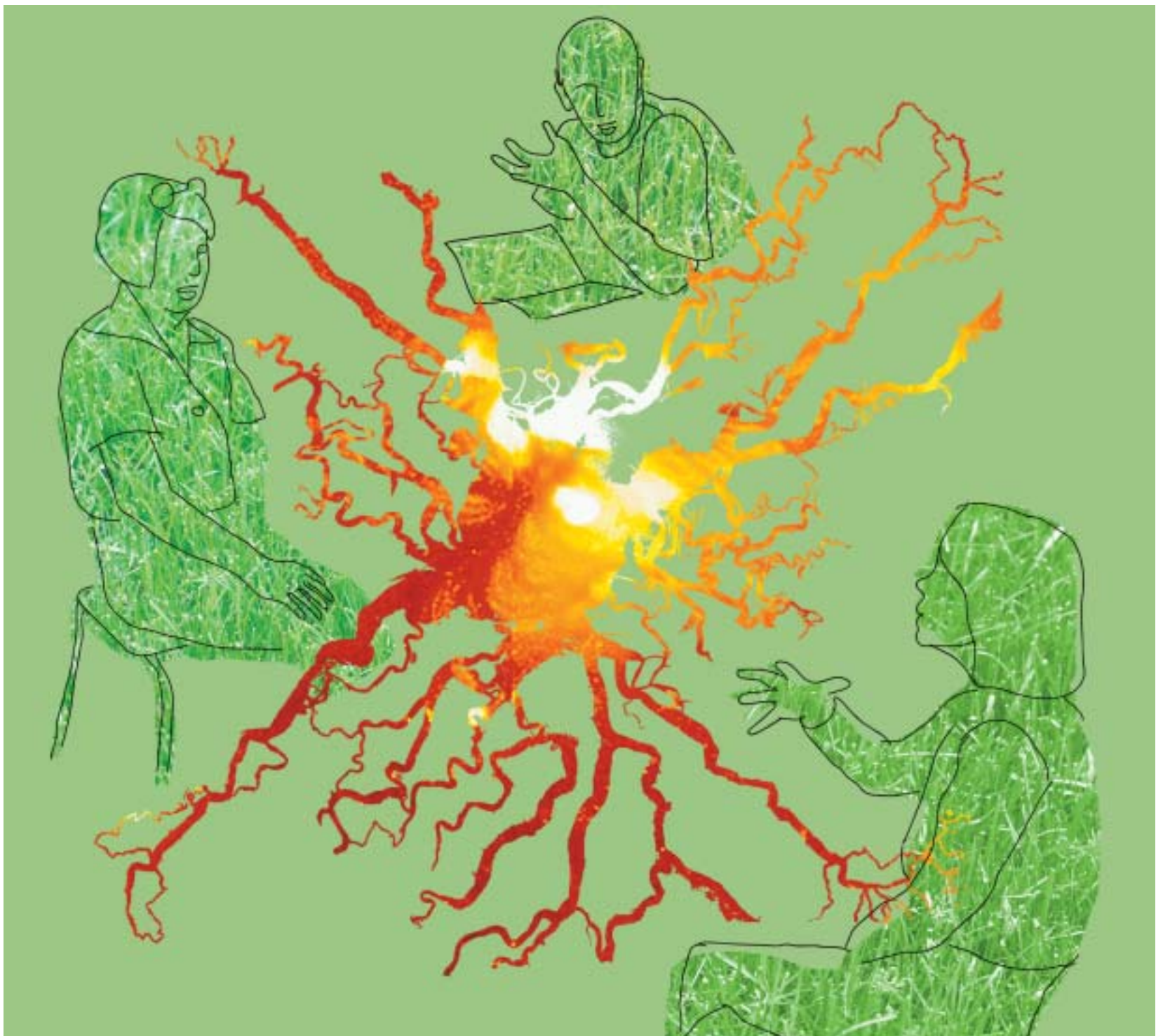
GUJ:S UTSÄNDE FESTREPORTER

▲ ▲ Tom Alandh från Samhällsvetenskapliga fakulteten kåserade om fracken som han hyrt för 800 kronor. Det var första gången för honom och han märkte att fracken kräver, men också ger ny image. Alandh avslutade dock med att konstatera att på måndag, när han lämnat tillbaka sin frack, kanske grabbarna utanför Systembolaget vågar prata med honom igen. "För då är jag vanlig igen."

▲ Kristina Sundell från Naturvetenskapliga fakulteten undrade över sin egen profil: en professor som kallas "Snuttan" och förklarar vid middagsbordet att det viktigaste är fisktarmar. Hon förklarade också att hennes profil i forskningen är "glada laxar", kort och gott.

Tillit är arbetsplatsens kitt

Konflikter kan förbättra arbetsklimatet om de hanteras konstruktivt

text: KAJSA ASKLÖF illustration: EVA-LENA HEDVALL

Tillit är det sociala kitt som får saker att fungera. Hur smidigt ett möte går, hur kreativa människor är, hur väl grundade besluten blir – för allt detta spelar tron i betydelsen tillit roll. Med mycket tillit bygger man välfungerande arbetsplatser, medan bristen på den urholkar både glädjen och effektiviteten.

IBLAND ÄR SAMBANDEN tydliga. Arbetsplatsundersökningen vid GU hade en fråga om arbetsmotivation. Den visade att tre av fyra hade positiva känslor när de gick till jobbet, medan drygt var tionde hade olust-

känslor. Av dem som kände olust när de gick till arbetet var det närmare tre fjärdedelar som gick till vad de upplevde som en konfliktfylld arbetsplats. Bland dem med positiva känslor inför jobbet var det däremot mindre än en fjärdedel som gick till en konfliktfylld arbetsplats.

– Arbetslusten och i viss mån även sjukskrivningarna samvarierar uppenbarligen med konflikter, säger Leif Eriksson, universitetslektor vid institutionen för freds- och utvecklingsfrågor, och ansvarig för kursen i konflikthantering på universitetets ledarskapsprogram. Tillit är som solen – en energigivande kraftkälla

som ger upphov till växande och utveckling. Få inser vilken avgörande skillnad de två förhållningssätten tillit och misstro har.

ATT MÄNNISKOR är olika och ser på tillvaron ur olika perspektiv är bara att glädjas åt. Det går att se världen, eller arbetsplatsen, som ett enda sammanhängande system, där alla har en funktion att fylla. Då är det en fördel med olika förmågor och synsätt.

– I konflikter möter man det annorlunda som vi behöver för att utvecklas. Konflikter i sig är inget problem. Det är hur vi hanterar dem som spelar roll.

Genom att lösa konflikter på ett konstruktivt sätt ökar vi tilliten, säger Leif Eriksson.

Vad man inte vill ha, vare sig i äktenskapet eller på jobbet, är en eskalerande konflikttrappa. I en sådan gör man ett kvalitativt hopp från motsättningar i sakfrågor till att ge sig på förmodade personlighetsegenskaper eller gruppegenskaper. Vägen dit föregås ofta av hårdnande och förutsägbara positioner där vi tycker oss veta vad våra motståndare tycker och tänker och vad vi själva anser om det. Det blir en polarisering där det istället för diskussion blir debatt. Då handlar det bara om att föra fram sin egen åsikt utan att lyssna till den andre. Vi börjar misstro den andre och utgår från att han eller hon försöker lura oss, tillskansas sig egna förmåner eller helt enkelt är för korkad för att göra någon nytta.

– När man har nått till den fasen riskerar det att gå utför, säger Leif Eriksson.

Ett steg nedåt är att strö pikar omkring sig som man inte tar ansvar för utan snabbt säger bara var på skämt, eller en missuppfattning av den som ställer oss till svars. Dementerbart straffbeteende kallas det i konfliktregeringskretsar. Nästa fas är öppet personangrepp.

VÄGEN FRÅN TILLITEN innehåller också skitsnack då man försöker förstöra någon annans rykte, och ibland går det till och med så långt som till stölder och sabotage.

– När konflikten är riktigt allvarig är folk beredda att ta till nästan vilka metoder som helst.

När kollegor inte tål varandra måste man ägna tid åt att omorganisera grupper så att stridande parter inte ska sabotera arbetet. Mycket värdefull arbetstid kan gå åt till att stänga in sig i smågrupper och prata skit om varandra. När beslut ska tas blir besluts kvalitén ofta dålig. Man riskerar att de som kan, oftast de mest kompetenta, söker sig till en annan och mer kreativ arbetsplats. De sociala kostnaderna har ekonomiska konsekvenser.

– Det viktigaste för samspelet på arbetsplatsen är den sociala tilliten. Det måste finnas en grundtrygghet så att man litar på sina kollegor.

Tillit är det sociala kitt som gör att saker fungerar hyfsat smärtfritt. Konflikter behöver inte minska tilliten, de kan istället öka den om de hanteras konstruktivt.

LEIF ERIKSSON har en bakgrund som ekonom och vet att om den missnöjda kunden bemöts på ett bra sätt, så blir den ofta mer nöjd än ”vanliga” kunder brukar bli. På samma sätt kan det vara i konfliktsituationer. Den arbetsledare som lyckas hantera en konflikt på ett bra sätt får ofta en mer lojal medarbetare än han eller hon skulle ha haft om konflikten inte hade uppstått.

– En konflikt är ett gyllene tillfälle för en arbetsledare att skapa legitimitet. Men det generella mönstret vid GU innebär snarare att man försöker att inte låtsas om konflikter och aktivt tonar ned dem. Det är precis det förhållningssättet som samvarierar med många konflikter.

Antalet ohanterade konflikter påverkar väldigt tydligt tilliten, säger Leif Eriksson. Misstron gör att både antalet konflikter och rädslan för att ta tag i dem ökar, så att man lätt hamnar i en ond cirkel.

En tänkbar anledning till att man undviker att ta tag i konflikter på GU tror Leif Eriksson kan vara att miljön är individualiserad. Forskarna kan dra sig tillbaka på sina rum när den kollegiala samvaron gnisslar.

– Att vara arbetsledare vid universitetet är som att försöka dirigera en orkester av solister.

PÅ DE STÄLLEN där man hanterat konflikter konstruktivt vid GU har man i arbetslivsundersökningen svarat att där i större utsträckning råder lyhördhet, tolerans för olikheter, respekt för varandras arbete samtidigt som man har roligt med varandra och gläds med de kollegor som har framgångar.

– Ur konfliktsynpunkt är sådana saker som genomskinlighet viktigt, det vill säga att alla har tillgång till så mycket information som möjligt. Det är också bra att öka legitimiteten för de beslut som fattas, exempelvis genom att man motiverar besluten både muntligt och skriftligt och att man då talar om vilka principer som besluten baserar sig på.

När arbetsledare tvingas fatta beslut som strider mot andras vilja är det bra om de ändå värnar om att lyssna till alla och är beredda att ompröva sitt beslut samtidigt som de motiverar hur de tänker och varför de gör som de gör.

– Det är en väldig skillnad på att bli överkörd på det sättet jämfört med att bara få ett beslut per mejl.

Vanliga misstag som arbetsledare gör är att agera innan de har skaffat sig tillräcklig information, och att vägra backa för att de är rädda för en prestigeförlust.

– En enkel grundregel är att lyssna till alla som är inblandade i en konflikt. Och detta alldeles oavsett om någon är en problemfylld person. Att bli lyssnad till gör att man inte behöver känna sig marginaliserad, och det ger en signal om att ens åsikter värderas och respekteras.

ÄVEN OM MYCKET handlar om struktur och organisation så är det också personligheterna som präglar en arbetsplats. Som arbets- och organisationskonsult har psykologen Christian Jacobsson sett vad särskilda typer av personlighetsegenskaper kan ställa till med om dess innehavare hamnar på fel position.

– Vissa personligheter verkar korrelera med viljan att få makt över andra. En borderline-strukturerad chef och en organisation med väldigt lös struktur är ingen bra kombination, eftersom de gränser som de själva saknar behöver finnas utanför dem. Om chefen

är narcissistiskt lättkränkt är det också svårt, för då går det inte att framföra kritik utan att det blir väldiga reaktioner, säger Christian Jacobsson som också forskar i arbets- och organisationspsykologi vid psykologiska institutionen.

En arbetsplats där det råder bristande tillit till chefen utmärks av att människor är rädda och försvarsinställda, berättar Christian Jacobsson. Medarbetarna lägger stor vikt vid att framställa sig själva som dugliga istället för att göra ett vettigt jobb.

– Att inte ha ett alltför stort självhävdebehov är också viktigt. Den som har det kväver lätt andra eftersom de behöver så mycket spegling. Ofta bottnar det i dålig självtillit.

De som är rädda för sin chef tror sällan att chefen kommer att kunna ändra sig. När misstron är välgrundad och har utvecklats under lång tid är medarbetarna inte mottagliga för att se nya sidor hos chefen och då är det bättre att flytta på chefen än att försöka jobba med förändring, anser Christian Jacobsson.

– När människor är fastnaglade i tron på hur den andra är, är det svårt att göra dem beredda på nya erfarenheter av varandra.

OM EN CHEF vill öka tilliten på en arbetsplats är det bästa tipset att stämma av förväntningarna, tycker Christian Jacobsson.

– Det ska göras personligen, och då ska man komma överens om vilket utbyte chef och arbetstagare ska ha av varandra. Ofta har folk så bråttom och vill hitta genvägar, men om vi inte formar förtroendefulla relationer i vardagen tror jag inte att man kan hitta rätt.

Vare sig det handlar om skolklasser eller kollegor så har alla behov av att känna sig sedda, respekterade och delaktiga.

– Det primära är att grundlägga ett bra klimat, för om man inte gör det hindrar man lärandet. Att tro på sig själv är något som vi vet har betydelse för motivation och prestation. Utan den blir det inte samma energi i det man gör. Det finns det mycket forskning som visar.

FAKTA

På arbetsplatser med mycket outhärdade konflikter vågar man inte föra fram avvikande åsikter och misstror varandras förslag. Personalen litar mindre både på varandra och på ledningen, och ledningen har heller inte så stort förtroende för personalen.

På arbetsplatser med konstruktiv konfliktregering råder det ingen krampaktig strävan efter harmoni utan man ser konflikter som något naturligt. Konflikter hanteras moget på ett tidigt stadium, medan de ännu handlar om sakfrågor.

Väl fungerande arbetsplatser har ofta en struktur som är ganska tydlig, men inte överdrivet detaljerad. Där finns ramar, men med fritt spelrum där emellan. Människor känner sig fria att framföra sina åsikter. Där råder delaktighet, kreativitet och tolerans för oliktkänande. Alla vet vad som är målet och syftet med arbetet. Personer som inte fungerar så väl kan absorberas av den väl fungerande gruppen.

Ledaren är inte alltför dominant, utan klarar av att vara självkritisk och ompröva sina beslut.

Fotnot: Borderline hänger samman med låg ångesttolerans, svårigheter med nära relationer och en tendens att kastas mellan att idealisera och nedvärdera andra människor.

Narcissim handlar om en grandios självbild och extrem självcentrering med följden att intresset och empatin för andra människor är påfallande låg. Självbildens behov bekräftelse och även lite kritik från andra blir lätt en stor kränkning.

FOTO: HAKAN ELORSSON

Att veta men inte kunna

KONST VAR LÄNGE liktydigt med kunnande, och kunnande handlade inte bara om färdigheter (jämför konstfärdighet) utan om sann och beprövad kunskap. Man utövade statskonsten, krigarkonsten, läkekonsten. Häre kunde man erövra olika grad av skicklighet; skickligheten var objektivt prövbar. För tänk efter, om konst endast hade haft med skönhet att göra, varför då skilja ut de sköna konsterna särskilt? Egentligen var det väl bara teologin som skilde ut sig, och på alldeles egen hand. Den byggde ju på uppenbarad – inte erövrad – kunskap. Den kunskapen var inte heller beprövad: det var människan som skulle prövas, tron stod över tanken.

Separationen av konsten från kunnandet är förstås en väsentlig aspekt på samhällenas modernisering. Är det också så den moderna vetenskapen uppstår? Den har ju ett maktanspråk. Man måste veta vad man talar om, annars räknas man inte. Vilket får avsevärda följdverkningar. När teologin blir vetenskap, upphör mysteriet – alltså som uppenbarelse, inte som undersökningsobjekt. När konst (tyskans Kunst) blir en estetisk verksamhet och vetenskapen en teoretisk (jämför Kunde, som i Völkerkunde), förs mysteriet in i konsten istället. Modern konst handlar faktiskt inte om saker (naturen, föremål, personer) utan om seende (visioner, temperament, illusionism).

Gränsdragningen kan ibland bli obarmhärtigt hård. ”Det är någonting konstigt med det du skriver på sidan 34”, säger handledaren och det är inte menat

som en komplimang. ”En trägen arbetare i vingården”, heter det i eftermälet och då vet man att det aldrig blev någonting av den där personen – en riktigt misslyckad forskare helt enkelt, trä- och narraktig, men han fick gå där och skrota, för man visste inte vad man skulle ta sig till med honom. Visst kunde han mycket, om ”hantverket”, det vill säga han besatt någon form av ”konstfärdighet” (ovan!), men han förde inte vetenskapen framåt. Visste inte vad han talade om (ingen ”teori”), teg därför oftast. Förmodern halvautist typ.

VETENSKAPENS SEGERTÅG får spridningseffekter. Vilket inte är så konstigt (eller skulle man möjligen säga ”underligt”, ”mystiskt”), eftersom allt fler människor får del av vetenskapens frukter (”vingården” igen!), materiella som intellektuella. Att inta ett ”vetenskapligt förhållningssätt” kan ge pluspoäng även utanför seminarierum och laboratorier: fokusera på saken, inte på formen; vara metodisk och gärna en smula omständlig; bortse från biomständigheter och icke-signifikanta inflytelser; finna samband i tillvaron och veta vad som är kausalitet och inte. Det visar att man är förankrad i diskursen. Vet vad man talar om, talar som en som vet.

Teori är vägen till framgång i det förvetenskapliga samhället; den som inte är nyskapande håller sig med förlegade ideal. Jämför detta med konsten som får hålla sig med förlegade ideal – det vill säga yrkesutövaren måste nog passa sig väldigt nog för att vara

alltför mycket epigon, men ett konstverk som sådant blir inte sämre av att det har några århundraden eller årtusenden på nacken. Annat är det med sådant som en gång kunde knytas till en föreställning om särskilt avancerat tänkande, som retoriken, talekonsten. I Jan Stolpes nyöversättning av Platons dialoger märker man hur farligt nära det simpla den upphöjde Sokrates ligger – hur genomgående demagogisk argumentationen är, hur banala hans exempel, hur lätt konstgrepp blir skamgrepp. Han hade inte heller klarat sig utan en syrlig handledarkommentar.

Här finns också paradoxen: Platons Sokrates vet allt utan att kunna ett dyft. Föraktet för det praktiska – hantverket, vingården – är monstruöst uppskruvat i dialogerna. Beröringsskräcken hos den som ofta svinar ner sig. (Var Sokrates för övrigt någonsin riktigt nykter under sina symposier?) Blicken fästad mot det som är rent och förklarat och samtidigt ouppnåeligt. Skala bort det konstruerade och konstfulla i de platoniska dispyterna, och det visar sig att den moderna vetenskapens notoriska grälsjukhet och naiva övermod knappast är några nya fenomen. Jag kan bli svettig när jag tänker på att ett ”vetenskapligt förhållningssätt” kanske kommer att genomsyra hela samhället. För vad finns det att sätta emot en som talar som en som vet?

Anders Björnsson

HISTORIKER OCH PUBLICIST

Nästa nummer av GU Journalen ute i slutet av september. Trevlig sommar!